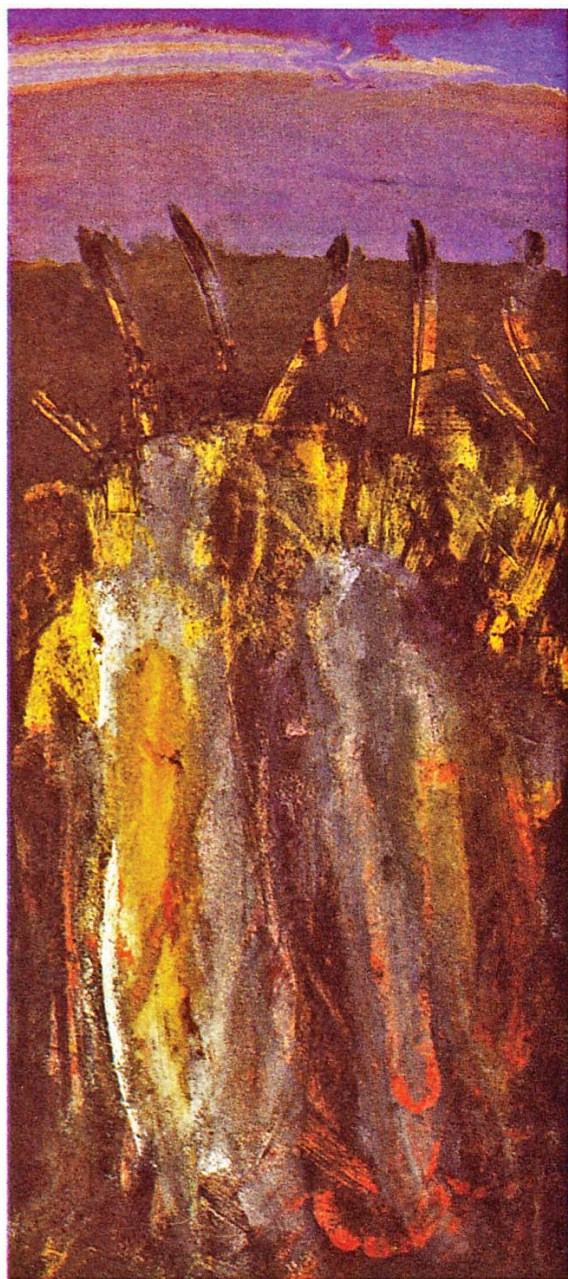

Χάρος και Θάψι

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

- ΚΩΣΤΑΣ ΑΓΓΕΛΗΣ: *Περί πνεύματος, οινοπνεύματος και άλλων εγκοσμίων πνευμάτων*
- ΝΙΚΟΣ Ι. ΠΑΠΠΑΣ: *Τσιπουρικά παραλειπόμενα*
- ΚΩΣΤΑΣ ΤΣΙΒΟΛΑΣ: *Από την παραγωγή του τσίπουρου*
- ΣΠΥΡΟΣ Α. ΠΑΠΙΚΙΝΟΣ: *Το τσίπουρο*
- ΕΥΑΝΘΙΑ ΝΤΑΒΑΝΤΖΗ: *«Άγιο μου τσιπουράκι»*
- Χρόνια πολλά με τσίπουρο
- ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΤΟΣΚΑΣ: *Η χλωρίδα της Χώσεψης, Δένδρα - Δασοκομικά*
- ΕΙΡΗΝΗ ΣΙΟΝΤΗ: *Παιδί - παιχνίδι: ένα σύγχρονο πρόβλημα*
- ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΕΩΡΓΟΚΩΣΤΑΣ: *Το άλογο*
- ΝΙΚΟΣ ΚΟΥΤΣΟ-

ΚΩΣΤΑΣ: *Δραστηριότητες και προοπτικές του συλλόγου μας*

- ΗΛΙΑΣ ΓΙΑΝΝΙΡΗΣ: *Γράμμα από ένα νησιώτη*

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ – ΕΚΔΟΣΗ:

Σύλλογος Κυψελιωτών Άρτας (στην Αθήνα)
«Ο Άγιος Κοσμάς». Συνεργάζεται η Αδελφότητα Κυψελιωτών Άρτας (στην Άρτα) «Ο Άγιος Γεώργιος».

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ:

Γιώργος Μακαβέλος.

Διευθύνεται από ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Κώστας Αγγέλης, Μπάμπης Καραλής, Ευανθία Νταβαντζή, Κώστας Νταβίσκας, Ειρήνη Σιόντη.

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ:

Κώστας Αγγέλης, Ευανθία Νταβαντζή.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ, ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ, ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ, ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ:

Φαιδριάδων 129, 113 64, Αθήνα, τηλ. 86 22 703.

ΦΩΤΟΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ, ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ:

Ιδεότυπο, Θεμιστοκλέους 37, τηλ. 38 26 319.

ΦΙΛΜ:

Αλφάβητο, Καλλιδρομίου 36, τηλ. 64 50 552.

ΕΚΤΥΠΩΣΗ:

Ανδρέας Μποτζάκης, Τζαβέλλα 10, τηλ. 33 01 604.

ΣΥΝΔΡΟΜΗ (για 4 τεύχη)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: 2.000 δραχ.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: 3.500 δραχ.

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ:

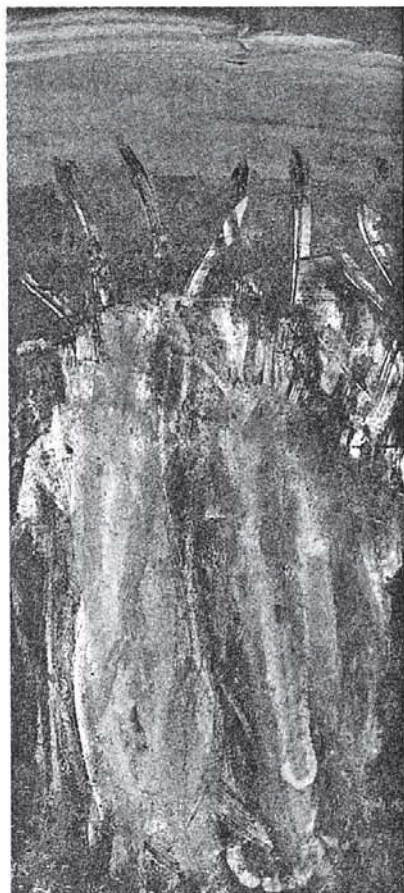
500 δραχ.

ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΑΘΗΝΑ: Εκδόσεις-Βιβλιοπωλείο «Βιβλιογονία», Ακαδημίας 57, 106 79, Αθήνα, τηλ. 26 34 550 – Εναλλακτικό Βιβλιοπωλείο «Κομμούνα», Θεμιστοκλέους 37, Αθήνα, τηλ. 36 02 644.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Βιβλιοπωλείο «Συνάντηση», Καμβουνίων 6, 54 621, τηλ. 231 384

ΤΕΥΧΟΣ 6
ΑΘΗΝΑ
ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ 1994

εξώφυλλο:
Βαγγέλης Διονάς
Ακρυλικό, 26 x 12 εκ.
1991

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 5. Προλογικό σημείωμα
- 6. ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΤΟΣΚΑΣ:
Η χλωρίδα της Χώσεψης
Δένδρα - Δασοκομικά
- 11. ΕΥΑΝΘΙΑ ΝΤΑΒΑΝΤΖΗ:
«Άγιο μου τσιπουράκι...»
- 12. ΚΩΣΤΑΣ ΤΣΙΒΟΛΑΣ:
Από την παραγωγή του τσίπουρου
- 13. ΝΙΚΟΣ Ι. ΠΑΠΠΑΣ:
Τσιπουρικά παραλειπόμενα
- 16. ΚΩΣΤΑΣ ΑΓΓΕΛΗΣ:
Περί πνεύματος, οινοπνεύματος και
άλλων εγκοσμίων πνευμάτων
- 22. ΣΠΥΡΟΣ Α. ΠΑΠΙΚΙΝΟΣ:
Το τσίπουρο
- 24. «Χρόνια πολλά!» με τσίπουρο
- 26. ΕΙΡΗΝΗ ΣΙΟΝΤΗ:
Παιδί - παιχνίδι: ένα σύγχρονο πρόβλημα
- 30. ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΕΩΡΓΟΚΩΣΤΑΣ:
Το άλογο (παιδικές αναμνήσεις)
- 39. ΝΙΚΟΣ ΚΟΥΤΣΟΚΩΣΤΑΣ:
Δραστηριότητες και προοπτικές του
συλλόγου μας
- 40. ΗΛΙΑΣ ΓΙΑΝΝΙΡΗΣ:
Γράμμα από ένα νησιώτη
- 42. Επιστολές

Διόρθωση: Εκ παραδρομής δεν αναφέρθηκε στο προηγούμενο τεύχος ότι η συζήτηση με τίτλο «Πολιτισμός και τρέχοντα προβλήματα» έγινε και με τον πρόεδρο του Συλλόγου Κυψέλης Άρτας Βασίλη Τσιρώνη.

Τα ενυπόγραφα κείμενα εκφράζουν τις απόψεις των συγγραφέων τους. Η αναδημοσίευση από το περιοδικό «Χάος και Όψη» είναι ελεύθερη με την προϋπόθεση να αναγράφεται η πηγή προέλευσης.

Προλογικό σημείωμα

Φτάσαμε, χωρίς σχεδόν να το καταλάβουμε, στο έκτο τεύχος του περιοδικού μας.

Το ενδιαφέρον και η αγάπη σας είναι πια φανερό και έκδηλο. Οι επιστολές σας με σκέψεις, προβληματισμό, προτάσεις, όλο και συχνότερες, δείχνουν ότι η προσπάθεια γίνεται πιο συγκεκριμένη και η λειτουργία του περιοδικού, ως μέσο έκφρασης και επικοινωνίας όλων, σαφέστερη και πιο ολοκληρωμένη.

Στο παρόν τεύχος κεντρικό θέμα είναι το τσίπουρο, και δεν θα μπορούσε άλλωστε να μην είναι, μια και ο χρόνος έκδοσής του συμπίπτει με εκείνον της ιεροτελεστίας της παραγωγής του τσίπουρου και της ηδονής της πρώτης γεύσης του.

Προσπαθήσαμε να δούμε το θέμα, όσο μας ήταν δυνατό από πιο πολλές πλευρές. Την ιστορική, την κοινωνική, τη λειτουργική, τη λογοτεχνική, την παραδοσιακή.

Εμπιστευόμαστε την προσπάθειά μας στην κρίση σας πιστεύοντας ότι ο καλύτερος τρόπος ανάγνωσης αυτού του τεύχους του «Χάος και Όψη» είναι συντροφιά με την απαλή, ηδονική γεύση του χωσεψίτικου τσίπουρου.

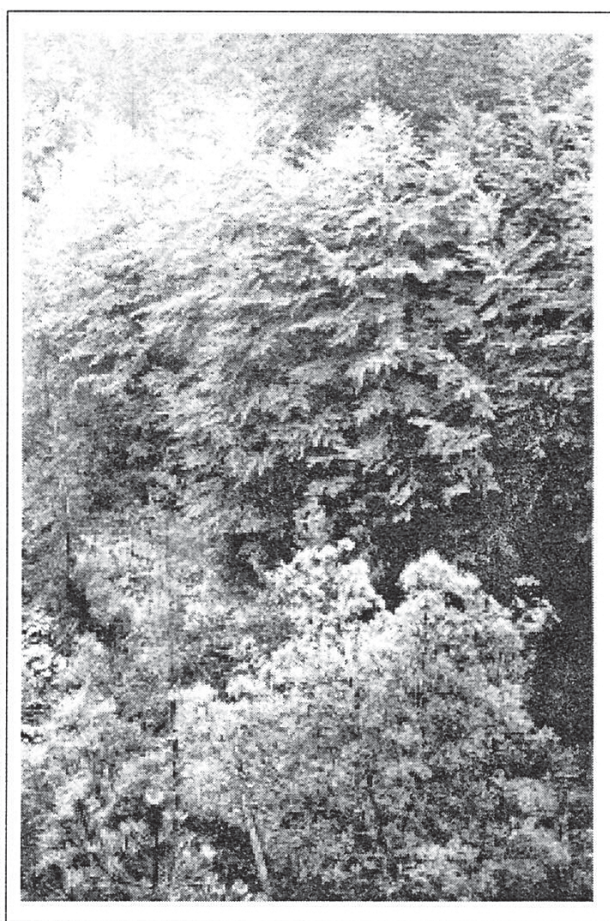
Η Συντακτική Επιτροπή

Β ρ α δ ι ά τ σ ί π ο υ ρ ο υ

Το Δ.Σ. του Συλλόγου
με την ευκαιρία της αναφοράς στο τσίπουρο
του περιοδικού «Χάος και Όψη»,
καλεί όλα τα μέλη και τους φίλους του
στη βραδιά τσίπουρου
που οργανώνει στην αίθουσα του συλλόγου
στις 12 Νοεμβρίου 1994, ώρα 9.00 μ.μ.

Στέφανος Τόσκας

Η χλωρίδα της Χώσεψης Δένδρα - Δασοκομικά

ΔΥΣΤΥΧΩΣ ΕΙΜΑΣΤΕ οι φονιάδες των αιωνόβιων δένδρων που είχε το χωριό μας.

Τι τους ενοχλούσε η αιωνόβια κουτσουμπιά που ήταν στην απάνω πλατεία (βραχώδη τότε) έξω απ' του Καραμπούλα; Τι τους ενοχλούσαν τα πουρνάρια της κάτω πλατείας (της μοναδικής τότε πλατείας) ένα εκ των οποίων χρησιμοποιείτο και ως κωδωνοστάσιο; Τι τους πείραζε το πελώριο πουρνάρι του Αγ. Παντελεήμονος; Ο πελώριος πλάτανος με την τεράστια κουφάλα του πριν απ' του Βρετσούλι; Οι πελώριες μουριές (συκαμινιές) της κάτω πλατείας που είχαν φυτέψει οι προσπάπποι μας, δύο εκ των οποίων έκαναν ήμερα μεγάλα μούρα (παιδική μας τροφή);

Αυτά τα λίγα εν προλόγω.

Απ' το δασικό μας πλούτο αξίζει να σημειωθεί πρώτα απ' όλα:

Ο *Απαλόκεδρος*. Τα λίγα και μοναδικά σ' όλη την Ελλάδα απαλόκεδρα του Αγ. πάτερ-Κοσμά. Η κορμοστασιά τους, το αρωματικό τους ξύλο που κρατάει για χρόνια, οι κλώνοι που χρησιμοποιούνταν για το δέσιμο σε βαρέλες, γαλονάδες (γαλόφτσες) κ.λπ. αντί λαμαρίνας. Χρειάζεται ανθρώπινη προσπάθεια για τη δημιουργία φυτωρίων με τα κυπαρισσόμελα προς διάσωσιν του είδους.

Ο *Φτηλιάς* (*Καραγάτς*). Από την ξυλεία του φτηλιά βγαίνει το περίφημο ξύλο επιπλοποιίας ανώτερο της καρυδιάς. Τα φύλλα και ο φλοιός είναι φαρμακευτικά και χρησιμοποιούνται για δερματικές παθήσεις. Το δένδρο αυτό υπήρχε άφθονο στο χωριό μας και τείνει να εκλείψει από άγνωστον ασθένειαν των δένδρων.

Ο *Φράξος*. Το δασικό αυτό είδος μετά τον περιορισμόν των γιδιών τείνει να ξαναζωντανεύσει. Απ' τα λιανόμακρα κλωνάρια του φκιάχναν τις ράβδες για να ραβδίζουν τις καρυδιές του χωριού. Οι αθληταί φτιάχνανε τους κοντούς για το άλμα επί κοντώ. Οι αρχαίοι το χρησιμοποιούσαν για τα δόρατά τους. Ο Μωυσής ποτίζοντας τις γίδες του με νερό στο οποίο είχε ρίξει φράξο έβγανε παρδαλά κατσίκια. Οι σύγχρονοι χρησιμοποιούν τα φραξάνθια για θεραπευτικούς σκοπούς και τη φλούδα που κάνει το νερό μπλε για τις ασθένειες των κοτόπουλων. Είναι η αρχαία *Μελία*.

Το *Λάβρο*. Εξ ου και η τοποθεσία «Λαύρα» στο ριζό του βουνού, όπου φύονται πολλά. Είναι το γνωστό «ου» των Χριστουγέννων. Φυτά του είδους εμφανίστηκαν στη Ρουπακιά (στο Αγνάντιο).

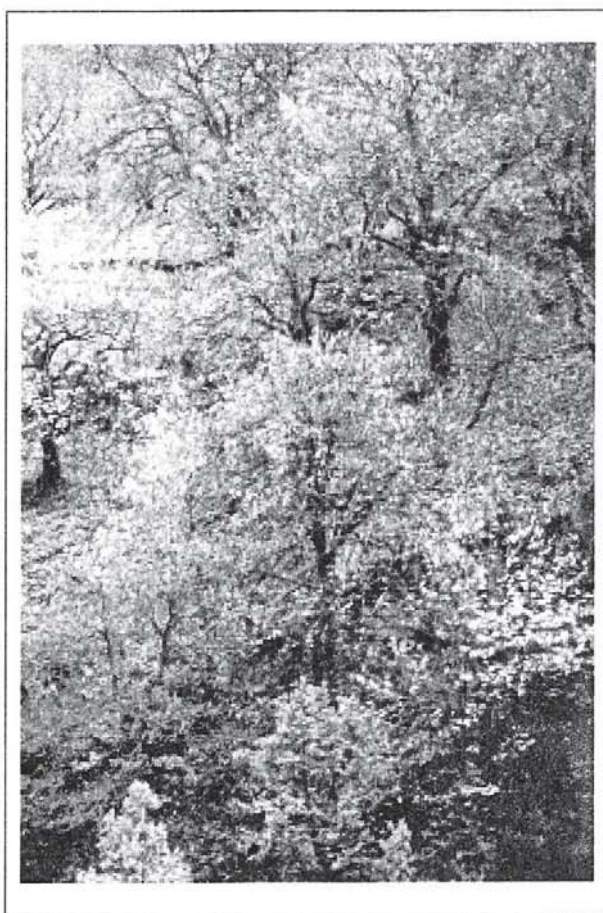
Η *Αγριομηλιά*. Υπάρχει αυτοφυής στο δάσος του Τσίτσα, κάτω απ' το σπίτι το Καραμπουλαίικο. Κάνει ξινά μήλα μικρά και είναι άριστο για εμβολιασμό ήμερων μηλιών.

Η *Λεφτοκαρνά*. Φυτρώνει αυτοφυής στις πλαγιές του ρέματος του Σερεπίσιου (Ρουπακιά).

Η *Βουρβαλιά*. Η πιο άγρια ποικιλία της δαμασκηνιάς με μικρα μπλε δαμάσκηνα πολύ στυφά. Ο πατέρας εμβολίασε λίαν επιτυχώς εξελιγμένο είδος δαμασκηνιάς που την πήρε ο δρόμος. Παλαιά φύτρωνε σε όλα τα όχτια μέσα στο χωριό (πολλές στα πρώην Μπαρτζωκαίικα δίπλα απ' τα Κουτσοπανέικα). Τώρα υπάρχουν μερικά δενδρύλια στη Β.Δ. πλευρά της Βίγλας.

Ο *Ξηροπλάτανος*. Είδος δρυός που τείνει να εκλείψει. Το τελευταίο μεγάλο δένδρο υπήρχε στην ανατολική πλευρά του «Διάσελου» κάτω απ' το δρόμο του Βουργαρελίου. Απ' το ξύλο του οι παλαιοί τεχνίτες κατασκεύαζαν τα ωραιότερα βιολιά. Το φθινόπωρο οι χρυσοκίτρινες αποχρώσεις που παίρνουν τα φύλλα του τον καθιστούν σωστό πανόραμα.

Η *Πουρδαλιά* (Χρυσόξυλο). Υπάρχει η θαμνώδης και η δενδρώδης (ως η του χωριού μας). Το χρυσοκίτρινο χρώμα του ξύλου της την κάνει κατάλληλη για μικροαντικείμενα τέχνης. Οι θύσανοι των ανθέων της είναι σαν μεταξωτοί και χρησιμοποιούνται προς διακόσμησην. Επίσης τα χρυσοκόκκινα φύλλα της κατά το φθινόπωρο. Για τις παλιές γενεές έχει ιδιαίτερα θρησκευτικοϊστορική αξία. Με δέσμες από ξεφλουδι-

σμένα λεπτά κλαδιά χρυσόξυλου ή κουφοξυλιάς φκιάχναμε πυρσούς και φωτίζαμε το δρόμο για να πάμε στον Επιτάφιο και την Ανάσταση.

Ο *Σαμπούκος* ή *ταμπούκος* (*Αυ-ζιάς*). Υπάρχουν δύο είδη, ο δενδροειδής (3-4 μ.) και ο θαμνώδης (ημιπόα) με μαύρους-μπλε καρπούς. Φύτρωνε εν αφθονία γύρω απ' την πλατεία του χωριού. Φκιάχναμε τις τσουφλίκιες με κεδροσπόρους βγάζοντας το μεδούλι. Με το μεδούλι αυτό ξερό (εντεριόνη) κατεσκευάσθη (νομίζω απ' τον *Ampreg*) το ηλεκτρικόν εκκρεμές το οποίον ελκυόταν από τον στατικόν ηλεκτρισμόν του ηλεκτρου (κεχριμπαριού).

Οι *Αγριοτριανταφυλλιές*. Υπάρχουν δύο είδη αυτοφυή. Το ένα αναρριχώμενο με άσπρα μονά τριανταφυλλάκια. Φυεται παντού. Το άλλο θάμνος με ροζ τριανταφυλλάκια. Επίσης μόνο αρωματικά (*Αμπέλι Κραμπή* στη *Ρουπακιά*). Η *Απριλιάτικη* δεν έλειπε από καμία αυλή των παλιών σπιτιών. Αρωματική ημιάγρια τριανταφυλλιά με ροζ τριαντάφυλλα που ανθίζουν πρώιμα και μοσχοβολάνε. Το γλυκό που φκιάναν με τα ροδοπέταλα ήταν κυριολεκτικά φάρμακο κατά της δυσκοιλιότητος. Επίσης οι νοικοκυρές κοπανώντας τα ροδοπέταλα με μαστίχα έφκιαχναν μοσχολίβανο. Οι Βούλγαροι φυτεύοντάς την σε εκτάσεις άγονες (ευδοκιμεί παντού) βγάζουν το περίφημο και πανάκριβο ροδέλαιο.

Η *Μηλοκοκιά* με μαύρους ωραίους μικρούς καρπούς (εδώδιμους) είναι το καταλληλότερο δένδρο για υποδοχή κλημάτων σταφυλιών.

Η *Δάφνη* (*η του Απόλλωνος*). Παλαιά υπήρχαν λίγα δένδρα στην αυλή της Ευαγγελίστριας (μοναστήρι). Ήδη λόγω περιορισμού των αιγοπροβάτων πολλαπλασιάσθηκε σε όλα μας τα δάση.

Ο *Γραύος*. Ωραίον δασικόν είδος. Τροφή των αιγών και των πουλιών. Ιδίως του χοντροτσώνου ο οποίος με το χονδρόν ράμφος του σπάζει τους σπόρους. Λόγω βοσκής καταντά θάμνος.

Η *Μεράντζα*. Είδος γραύου το οποίον τείνει να εκλείψει. φύεται εισέτι εις τους γκρεμούς (προς την Γκούρα) του Τσιρώνη.

Η *Κρασιά*. Δένδρον φυώμενον μετά τα 600 μ. με πλούσια άνθηση από κιτρινοπορτοκαλί άνθη και κόκκινους ή γκρενά καρπούς μακρουλούς και πολύ στυφούς αλλά όταν ωριμάσουν (Αύγουστο προς Σεπτέμβριο) γλυκίζουν. Απ' τους ώριμους καρπούς γίνεται ένα ωραίο ποτό με κονιάκ στον ήλιο, όπως στην περίπτωση του βύσινου. Τα φύλλα της περιέχουν είδος οξέος και όταν τα τριχοειδή νήματα έλθουν σε επαφή με το δέρμα προκαλούν ένα είδος κνησμού ως της τσουνκίδας. Χρειάζεται μια προσπάθεια διατηρήσεως του ωραίου αυτού δένδρου. Το ξύλο του ήταν πιο σκληρόν και το χρησιμοποιούσαν οι κάτοικοι δια να στηρίζουν τις αγκλίτσες τους.

Το *Φιλίκι*. Κάτι παρόμοιο με το πουρνάρι αλλά χωρίς αγκάθια στα φύλλα του. Το ξύλο του σκληρό ελαιώδες το χρησιμοποιούσαν οι ξυλουργοί για τα ροκάνια τους (πλάνες). Οι καρποί του μικρές μαύρες ελίτσες τροφή των πουλιών.

Η *ιτιά* (*κλαίουσα*). Η Γκούρα είχε πολλά φυτά. Δεν ξέρω αν σώζονται.

Η *Αγριοκερασιά*. Αυτοφυής κερασιά στον γκρεμό του Θανάση-Παπακώστα με ωραία μικρά εδώδιμα κεράσια και αρωματικότατο ξύλο. Λιάν κατάλληλο για υποκείμενο ήμερων ποικιλιών κερασιάς.

Ρείκι το δενδρώδες. Καταλαμβάνει μεγάλες εκτάσεις. Το μέλι εκ των ανθέων του πικρίζει. Απ' τις ρίζες του κατασκευάζονται τα καλύτερα τσιμπούκια (πίπες) για τους καπνιστάς, όπως και ξύλινα κουτάλια. Επίσης γίνονται ξυλοκάβουνα ανθεκτικά για καμίνια σιδηρουργών.

Ο *Δέντρος* (*Δρυς η πλατύφυλλος*). Όλη σχεδόν η Ρουπακιά είχε μεγάλα δένδρα της δρυός αυτής καταλλήλου για πατώματα, δούγες βαρελιών κ.λπ.

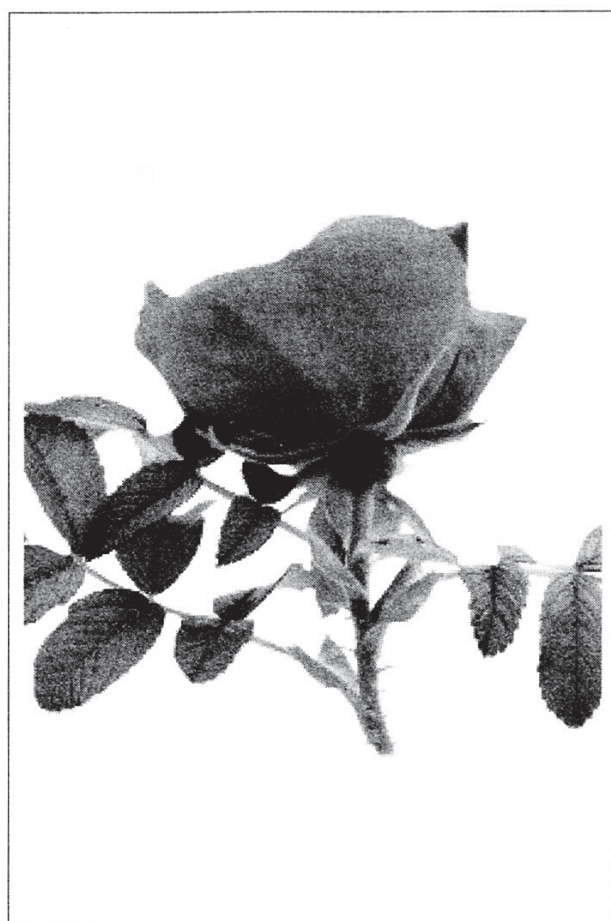
Ο *Ημερόδεντρος*. Αδελφός της ανωτέρω δρυός που τείνει να εκλείψει.

Η *Κουμαριά*. Καταλαμβάνει μεγάλες εκτάσεις εις τα χαμηλότερα υψόμετρα του χωριού. Το ξύλο της πολύ σκληρό χρησιμοποιείται για την κατασκευή ξύλινων κουταλιών κ.λπ. Το μέλι των λουλουδιών της πικρίζει. Τα ωραία κούμαρα είναι τροφή αρίστη των πουλιών και των ανθρώπων. Παλαιά συλλέγονταν και αποστάζονταν όπως το τσίπουρο. Έβγαινε το περίφημο και δυνατό ποτό «Κούμαρος» εφάμιλλο του ουίσκυ και της βότκας. Το κουμαρόχωμα αποτελεί τέλειο χώμα δια καλλιέργειαν των ασβεστοφόρων καλλωπιστικών φυτών.

Η *Καστανιά*. Είχαν απομείνει δύο μεγάλες αιωνόβιες καστανιές στο Παλιοχώρι. Ήδη ο Β. Σερεπίσος έστειλε (ας το πω: τη υποδείξει μου) τον υιόν του Αλέξανδρον στα Ιωάννινα και μετέφερε μερικά φυτά ήμερης καστανιάς τα οποία εφύτεψεν εις Ρουπακιάν όπου σήμερα αποτελούν δάσος. Παρεκινήθησαν έτσι και άλλοι και το χωριό γέμισε καστανιές.

Τα *Γρέτζιλα*. Αγριοστάφυλλο αυτοφυές που κάλυπτε παλαιά πουρνάρια.

Η *Κουτσουμπιά*. Δένδρο μεγάλο (κερκίς) το στολίδι του δάσους την άνοιξη αλλά και των λεωφόρων των πόλεων. Τα ροζ λουλούδια της λιάν μελιτοφόρα. Με τα στρογγυλά φύλλα οι νοικοκυρές σκέπαζαν το ψωμί ή την πίτα να μην «αρπάξει». Δεν αφήνουν μυρωδιά. Λέγεται ότι εκ του ξύλου της έχει φκιαστεί ο Τίμιος Σταυρός.

Χρήστος Καραλής

Τα ξεφλουδίσματα

ΑΠΟ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ (για τα ξερικά χωράφια) και από τα μέσα του Τρυγητή (για τα ποτιστικά) άρχιζε το μάζεμα των καλαμποκιών. Τα μάζευαν σωρούς στις αυλές ή και σ' ένα δωμάτιο του σπιτιού τους και περιέμεναν, κάθε σπίτι τη σειρά του, την ώρα του ξεφλουδίσματος. Κάθε βράδυ αυτή την εποχή, μαζευόταν όλη η γειτονιά, οι συγγενείς και οι φίλοι και βοηθούσαν στο ξεφλούδισμα. Η δουλειά γινόταν με τραγούδια, παραμύθια, ιστορίες, ανέκδοτα και άλλα κουτσομπολιά... Βαστούσε πολλές φορές ως το πρωί. Στο τέλος οι νοικουραίοι πρόσφεραν σ' όλους τηγανίτες, χαλβά, ρακί φρούτα εποχής (κυρίως σταφύλια) και άρχιζε ο χορός και το γλέντι σαν να ήταν γάμος. Τραγουδούσαν και χόρευαν.

Αργότερα, κατά την εποχή του 1935-1960, μερικοί «αρχοντονοικοκυραίοι» είχαν και φωνόγραφο (γραμμόφωνο). Ήταν κάτι το ξεχωριστό για κείνα τα δύσκολα μα όμορφα χρόνια. Δημιουργούνταν μια ωραία μορφή ψυχαγωγίας και περνούσαν τις ώρες τους ευχάριστα οι χωριανοί, αφού τότε δεν υπήρχαν άλλα μέσα ψυχαγωγίας.

Σήμερα το ωραίο αυτό έθιμο έσβησε, αφήνοντας, σε μας τους παλιότερους, όμορφες αναμνήσεις, που ζήσαμε μ' αυτά τα έθιμα. Σήμερα δεν υπάρχουν πια πολλά καλαμπόκια αλλά και γι' αυτά τα λίγα που καλλιεργούνται ακόμα στο χωριό μας, πηγαίνει η μηχανή στο χωράφι και όχι μόνο ξεφλουδίζει τ' αραποσίτια αλλά τα φτιάχνει καλαμπόκι και το παραδίδει στο νοικοκύρη έτοιμο να το βάλει στο σακί...

Το Δ.Σ. του συλλόγου Κυψέλης Άρτας ευχαριστεί θερμά τον συνεταιρισμό διαχείρισης του συνιδιόκτητου δάσους Χώσεψης για την οικονομική ενίσχυση για τις ανάγκες του συλλόγου.

Το Δ.Σ. του συλλόγου πιστεύει ότι η συνεργασία μεταξύ των φορέων του χωριού μας θα πρέπει να είναι στενή και συνεχής με απώτερο σκοπό τη δημιουργική συμβολή όλων μας στην ανάπτυξη και προκοπή του χωριού μας.

Ευανθία Νταβαντζή

« Άγιο μου τσιπουράκι...»

Ανθρωπίνων αισθημάτων συνεκτικός δεσμός
 Ακατανίκητων επιθυμιών θεραπευτής
 Σιγώντων παθών εκφραστής
 Μοναχικής βίωσης σύντροφος
 Αβάσταχτου πόνου βάλαμο
 Αχώριστου χωρισμού δώρο
 Γεροντικής ηλικίας αναπόληση
 Νεότητας απόλαυση
 Έρωτος πόθος
 Χαρούμενου βλέμματος λάμψη
 Σωματικού πόνου ιατρός,

«το άγιο τσιπουράκι», «το στεμφυλόπνευμα», «ποτόν οινοπνευματώδες εκ σταφυλών εξ ων εξεπιέσθη ο οίνος», με ετυμολογική ρίζα ίσως τουρκοταταρική, το τσίπουρο των Τζουμέρκων, της ζαμπέλας το τσίπουρο αποτέλεσε στο παρελθόν το μοναδικό ποτό των κοινωνικών εκδηλώσεων. Συνόδευε πάντα τη χαρά των αρραβώνων και του γάμου, με τις τηγανίτες και τον πασμά, επούλωνε την πληγή της απώλειας των αγαπημένων, μετά τη μακαρία οδό και την αιωνία μνήμη, γιάτρευε ως «πόντζι» –βρασμένο με ζάχαρη και νερό– το κρυολόγημα και τους πόνους της κοιλιάς, καλοδεχόταν οικείους και ξένους που πατούσαν το κατώφλι της αγροικίας. Ήταν το συνέχον του πνεύματος μιας εποχής και το προϊόν της αντίστασης στον απαγορευτικό νόμο, κι ως τέτοιο προσέφερε εκείνη τη γλυκιά θέρμη της παρανομίας, υψωμένο στη σφαίρα του κατακτητή του πάθους.

Το τσίπουρο, σήμερα στα Τζουμέρκα, κρατά γερά τα τείχη της σύγχρονης Ιερικούς, προστατεύοντάς τα από τις σάλπιγγες των εισαγόμενων μοντέρνων ποτών και το πανδαιμόνιο του μιμητισμού και της ξενομανίας, που επιδιώκει να εμπορευματοποιήσει το ανθρώπινο συναίσθημα. Το τσίπουρο είναι η πλατεία της Χόσεψης, η απολυτοσύνη του Ηπειρώτη, ο ίδιος ο λαός με την ομορφιά των συναισθημάτων του...

Κώστας Τσιβόλας

Από την παραγωγή του τσίπουρου

ΑΡΧΙΚΑ Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΤΣΙΠΟΥΡΟΥ στο χωριό μας γινόταν από τα κούμαρα. Τα κούμαρα τα μαζεύαμε το φθινόπωρο, τα αφήναμε να ωριμάσουν καλά, να κοκκινίσουν και τα αποθηκεύαμε σε ξύλινα ταλάρια. Εκεί τα αφήναμε περίπου δύο μήνες και ανά δύο μέρες τα ανακατεύαμε ούτως ώστε να γίνουν χυλός. Στη συνέχεια βγάζαμε το τσίπουρο.

Η παραγωγή του τσίπουρου ήταν παράνομη. Αυτό μας ανάγκαζε να παίρνουμε πολλές προφυλάξεις. Μερικοί από μας φύλαγαν τις διαβάσεις και παρακολουθούσαν τις κινήσεις των χωροφυλάκων, γιατί, αν μας έπιαναν, θα έκαναν κατάσχεση του καζανιού και στη χειρότερη περίπτωση θα μας έστελναν εξορία.

Το καζάνι αποτελείται από τρία μέρη. Το σώμα του καζανιού, το κούπωμα και το λουλά. Επάνω στο λουλά τοποθετούμε το τρεχούμενο νερό όπου φεύγει ο ατμός και βγαίνει το λεγόμενο αποράκι.

Για να βγάλουμε καλό τσίπουρο το βράζουμε και δεύτερη φορά, και βγαίνει το πρωτοστάλαγμα, 50 και 60 βαθμών, με την προϋπόθεση ότι τα κούμαρα είναι καλά.

Αυτά για την ιστορία: στη διαδικασία τώρα.

Το τσίπουρο το πίνουμε το χειμώνα για ζεστασιά και το χρησιμοποιούμε για εντριβές και βεντούζες.

Ο καλύτερος μεζές για τσίπουρο είναι ο πασμάς. Ο πασμάς γίνεται από τα σύκα, τα οποία τα μαζεύουμε, τα λιάζουμε για να ξεραθούν καλά και στη συνέχεια τα χοχλάζουμε σε νερό. Τα κόβουμε σε μικρά κομμάτια, προσθέτουμε τριμμένα καρύδια, διάφορα μυρωδικά και τα πλάθουμε σε μικρές πίττες τις οποίες στεγνώνουμε στον ήλιο.

Και η συνέχεια το χειμώνα στο αναμμένο τζάκι κι ας βρέχει ο Θεός καταιγίδες.

Ο κάθε νοικοκύρης υπολόγιζε το τσίπουρο που χρειαζόταν και το υπόλοιπο το έπαιρνε και κατέβαινε στα ελαιοτριβεία και το αντάλλαζε με λάδι. Η αναλογία ήταν μια οκά λάδι μια τσίπουρο.

Σήμερα βγάζουμε τσίπουρο από τη ζαμπέλα, αλλά και από άλλα σταφύλια. Η διαδικασία είναι η ίδια με αυτή του κούμαρου. Η ζαμπέλα βγάξει το καλύτερο τσίπουρο αλλά χρειάζεται όταν τη μαζεύουμε να είναι καλά γενομένη, να την καθαρίζουμε από τις άσπρες και σάπιες ρώγες και η διαδικασία της παραγωγής να αρχίζει νωρίτερα, όταν σταματήσει η βράση, περίπου στις είκοσι μέρες.

Νίκος Ι. Παππάς

Τσιπουρικά παραλειπόμενα

ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΤΣΙΠΟΥΡΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ την προσδιόριζε πάντοτε σχετικός νόμος. Σύμφωνα με τις διατάξεις του, το τσίπουρο είναι το προϊόν που προέρχεται από την απόσταξη στεμφύλων (τσάμπουρων), τα οποία προηγουμένως έχουν υποστεί αλκοολική ζύμωση.

Στην Ελλάδα για πρώτη φορά έγινε απόσταξη στεμφύλων το 1850, πιθανότατα στον Τυρναβο. Αναφορές όμως στο τσίπουρο γίνονται ήδη από τον 16ο και 17ο αιώνα.

Το κράτος το ανακάλυψε το 1917 και το απαγόρευσε στα περισσότερα μέρη της Ελλάδας γιατί δεν ήταν εφικτή η πρόσβαση για τον εντοπισμό των παραγωγών ώστε να φορολογηθούν. Βέβαια το τσίπουρο συνέχισε να παράγεται και να διακινείται κρυφά.

Ο σχετικός με την παραγωγή του τσίπουρου νόμος άλλαξε σχεδόν κάθε χρόνο γιατί δεν έβρισκε εφαρμογή. Για πρώτη φορά χορηγήθηκαν άδειες κατοχής αμβύκων (καζανιών) επί κυβέρνησης Βενιζέλου σε πα-

νελλαδική κλίμακα με ευνοϊκή αντιμετώπιση των Κρητικών. Αυτές οι πρώτες άδειες κάλυπταν έξι τριήμερα το χρόνο και ανανεώνονταν από την αστυνομία ανά τριήμερο.

Το πρώτο καζάνι πριν το 1900 στη Χώσεψη ανήκε στο μοναστήρι της Ευαγγελίστριας. Μπορούσε να το πάρει ο καθένας για να κάνει απόσταξη και με την επιστροφή έδινε ως ενοίκιο το 1/10 της παραγωγής του. Αργότερα προμηθεύτηκαν καζάνια και μερικοί ακόμα χωριανοί: ο Χρήστος Παππάς από την Μπολιάνα, ο Θύμιος Κατσάνος και οι Γιώργος και Κώστας Καραμπούλας.

Όταν υπήρχαν πληροφορίες ότι θα φανεί η αστυνομία και εν όψει του ενδεχόμε-

νου να συλληφθούν, έσπευδαν οι παραγωγοί το προηγούμενο βράδυ στους Ναζαίους να προμηθευτούν από τον Καλιακάτσο, ο οποίος είχε άδεια, ένα χαρτί που έλεγε ότι χρησιμοποιούσαν το δικό του καζάνι.

Με τον τελευταίο νόμο που ψηφίστηκε το 1988 επιτρέπεται κατ' αρχήν η παρασκευή ποτών από απόσταγμα στεμφύλων με την ονομασία «τσιπουρο» ή «τσικουδιά» από τους γεωργικούς συνεταιρισμούς και ποτοποιούς κάτω από τον έλεγχο του Γενικού Χημείου του κράτους, φορολογούμενο, εμφιαλωμένο και με ορισμένες προδιαγραφές, ώστε το ποτό αυτό να αποτελέσει φραγμό στα ανάλογα ποτά που εισάγονται από την ΕΟΚ κ.λπ. αλλά και να αποφέρει συνάλλαγμα λόγω της εξαγωγής του.

Σήμερα υπάρχουν στη Χώσεψη περίπου 30 με 40 καζάνια. Οι άδειες ισχύουν για δύο μήνες το χρόνο. Ανανεώνονται κάθε χρόνο, αφού πληρωθεί ο φόρος που αναλογεί στην ετήσια παραγωγή τσίπουρου του κατόχου. Ο παραγωγός δεν έχει το δικαίωμα να παράγει πάνω από 100 κιλά τσίπουρου. Το κράτος δίνει πλέον το δικαίωμα στους κατοίκους της υπαίθρου να παράγουν και να εμπορεύονται τσίπουρο μέσα στα όρια της περιοχής τους.

Η ποικιλία σταφυλιών από την οποία παράγεται το τσίπουρο στον τόπο μας είναι της ζαμπέλας. Στο χωριό μας τη συναντάμε από το 1930 περίπου. Είναι ποικιλία γεωργιανή, που στην περιοχή του Κανκάσου, όπου καλλιεργείται από το 1850, είναι γνωστή ως Ισαβέλλα. Στην Ελλάδα τη βρίσκουμε επίσης στο Άγιο Όρος, τη Θάσο, τη Λήμνο, το Πήλιο, την Πιερία, τη Ζάκυνθο και την Εύβοια. Η διάδοση της ποικιλίας σχετίζεται με τη μεγάλη αντοχή της απέναντι στις αμπελοασθένειες (κυρίως στο ωίδιο και στον περονόσπορο).

Αξιοσημείωτος είναι και ο τρόπος σερβιρίσματος του τσίπουρου στα καφενεία της Χώσεψης σε αντίθεση με τον τρόπο που σερβίρεται στην υπόλοιπη Ελλάδα και κυρίως στη Θεσσαλία.

Στη Θεσσαλία υπήρχαν κανόνες που κανείς δεν μπορούσε να παραβεί. Το τσίπουρο σερβιριζόταν στα λεγόμενα «πεννηταράκια» πριν από το μεσημεριανό και βραδινό φαγητό. Τα «πεννηταράκια» δεν μαζεύονταν από το τραπέζι αποτελούσαν δε τα τρόπαια της ημέρας και μοστράρονταν σε καλή θέση υπενθυμίζοντας την κατάσταση που βρισκόταν ο πότης.

Ο πότης του τσίπουρου, ο «μερακλής», ο «τσιπουροφονιάς», αρχικά δεν καταδεχόταν μεζέ για το τσίπουρο, παρά μια ελιά για κάθε «πεννηταράκι». Εδώ θα πρέπει να σημειώσουμε ότι τα τσιπουράδικα ήταν χώροι αυστηρώς ανδρικοί.

Με την πάροδο του χρόνου στο τσιπουράδικο, όπως εξάλλου και στο καφενείο και σε άλλους εργασιακούς χώρους, εισέβαλε η γυναίκα με σκοπό να βοηθήσει στις ανάγκες του μαγαζιού. Η παρουσία όμως είχε καταλυτική επίδραση στη φυσιογνωμία του τσιπουράδικου. Μία από τις επιδράσεις ήταν και η αλλαγή που υπέστη το σερβίρισμα του τσίπουρου. Η ελιά παραχώρησε τη θέση της σε μεζεδοποικιλία, η οποία αριθμητικά ανταποκρινόταν πλέον σε κάθε «πεννηταράκι».

Με το πρώτο σερβίρονταν αντζούγιες με λαδόξυδο και άνιθο. Με το δεύτερο ρέγγα λαδολέμονο, με το τρίτο σαγανάκι, με το τέταρτο βακαλάος σκορδαλιά, με το πέμπτο ψητές πατάτες με τη φλούδα, ρίγανη και βούτυρο, με το έκτο ψάρια τηγανιτά (γαύρος, σαρδέλα ή γόπα), με το έβδομο καλαμαράκια και με το όγδοο χταπόδι.

Στα καφενεία της Χώσεψης αρχικά το τσίπουρο σερβιριζόταν «ξεροσφύρι». Στην πορεία μπήκε και ο μεζές: τα στραγάλια! Αργότερα ο μεζές συμπληρώθηκε με τυρί, ελιά, πατάτα και τα συναφή. Η συνήθεια του σερβιρίσματος άλλαξε στα σπίτια. Εκεί ο καθιερωμένος μεζές ήταν ο πασμάς και τα καρύδια, τα οποία το χειμώνα τα έψηναν στη σπρούχνη (χόβολη)...

Τα παραπάνω δεν εξαντλούν ασφαλώς την κατά τόπους ιστορία και την τελετουργία της πόσης του τσίπουρου. Θίγουν κάποιες παραλειπόμενες πλευρές της νεότερης ιστορίας του...

Κώστας Αγγέλης

Περί πνεύματος, οينوπνεύματος και άλλων εγκοσμίων πνευμάτων

– «Ουκ εστιν αγαθόν... ει μη του ευφρανθήναι»
– «και πνεύμα έν τοις πάσιν»
(Εκκλησιαστής)

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ, ΩΣ ΓΝΩΣΤΟΝ, «ΟΠΟΥ ΘΕΛΕΙ ΠΝΕΙ» - πνέει όπου του αρέσει. Αποτελεί π.χ. κοινό τόπο ότι στο κεφάλι μας (ιδιαίτερα στο αποκλειστικά δικό μας) βρίσκεται άφθονο. Άμεσα αισθητή μπορεί όμως να κάνει την παρουσία του και σ' ένα μπουκάλι με τη μορφή οينو-πνεύματος, του οποίου η μετάγγιση και απελευθέρωση εντός μας είναι σε θέση ν' ανεβάσει κατακόρυφα την ποσότητα του ήδη σ' εμάς αφθονούντος. Κοινό τόπο επίσης συνιστά η άποψη ότι το πνεύμα είναι θερμό από τη φύση του ή εκλύει θερμότητα (εξ ου και κρύο πνεύμα, αν εξαιρέσουμε το «φθινό», το άστοχο και κακόβουλο και την πνοή του παγωμένου αέρα, μάλλον δεν υπάρχει). Γι' αυτό όταν ανεβεί η περιεκτικότητα του (οينو)πνεύματος εντός της ανθρώπινης κεφαλής, άρα και η θερμοκρασία της –οπότε μιλάμε για θερμοκέφαλη παρουσία– τουλάχιστον η έκθεση σε παγωμένα αέρια ρεύματα καθίσταται επιβεβλημένη).

Την πανταχού παρουσία του πνεύματος λοιπόν ουδείς αμφισβητεί. Δεν βρίσκεται απλώς όπου... εμείς βρεθήκαμε ή βρισκόμαστε αλλά «κινείται» και ανεξάρτητα από την –λιγότερο ή περισσότερο– πνευματώδη υποκειμενικότητά μας: είναι η εσωτερική διάσταση του κόσμου. Αλλ' αυτή υπάρχει μόνον σε άρρηκτη ενότητα με την εξωτερική του.

Στα γεγονότα που έχουν για τον άνθρωπο ουσιώδη σημασία –αρχής γενομένης από την ίδια του τη φύση– το πνεύμα βρίσκεται με την ύλη σε μια σχέση διαλεκτικής συνυφής: δεν υπάρχει ερήμην της, όπως κι εκείνη δεν νοείται αποκομμένη απ' αυτό. Το πνεύμα ενοικεί στον κόσμο –του πνεύματος κοινωνεί ο άνθρωπος κοινωνώντας του κόσμου, όχι γινόμενος εξωκόσμιος. Το πνεύμα είναι όψη του κόσμου –η μέσα του. Το υλικό και το πνευματικό στη διαλεκτική συνυφή τους είναι ο ένας κόσμος μας. Εικόνες και μαρτυρίες αυτού του πράγματος υπάρχουν πολλές. Μία είναι ο άνθρωπος. Μία άλλη –των αναλογιών τηρουμένων– ...το ποτό.

Στο ποτό συνυφαίνονται άρρηκτα η παραπάνω αναφερθείσα εξωτερική με την εσωτερική πλευρά. Η ταυτότητα του ποτού δεν εξαντλείται στην απλή παρουσία του

το ποτό κρύβει πολλά μυστικά «πνευματικής» τάξεως.

Για τον έλληνα άνθρωπο το ποτό ήταν έκφραση και δώρο της αγάπης των θεών που πρώτοι και καλύτεροι το τιμούσαν, διασφαλίζοντας στους εαυτούς τους ολύμπια διάθεση και διονυσιακό κέφι. Όπως ήταν λοιπόν φυσικό ο κάτοικος αυτού του τόπου εξετίμησε από πολύ νωρίς το πίνειν, το ενέταξε στη διαδικασία της επικοινωνίας και το κατέστησε το ίδιο μορφή της. (Ας θυμηθούμε τα αρχαία συμπόσια αλλά και τις σημερινές συναντήσεις του για «να τα πει και να τα πιει»). Με την «πνευματώδη» επικοινωνία και την κουβέντα συν τοις άλλοις εξορκίζεται και η σιωπή που είναι μια όψη θανάτου. Υποθάλλοντας ο άνθρωπος εκ των έσω τη σιωπή εισάγει αυτόχρομα

αναστάσιμα στοιχεία στη ζωή του. Το ποτό λειτουργεί ως προωθητικό επικοινωνίας και ως εκτοξευτήρας του πνεύματος· πολύ συχνά εξ αιτίας της συγγενείας του... πρώτου βαθμού με το πνεύμα διευκολύνει τον λόγο, όχι κατ' ανάγκην τον ασυνάρτητο, πάντως τον ζεστό και ανθρώπινο. Ο λόγος φέρεται επί του πνεύματος και φέρει πνεύμα. Βέβαια η εναπόθεση της διαδικασίας εκφοράς λόγου σε μόνο το οινό-πνευμα είναι απευκαΐα· οι συνέπειες μιας τέτοιας περίπτωσης είναι αναιρετικές για τον λόγο: όπου το πνεύμα ως αιτία αλλά και περιεχόμενο λόγου υποκαθίσταται διά μόνου του οينو-πνεύματος εκεί ο άνθρωπος απεκδύεται το φρόνημά του, εκεί «λύονται» οι φρένες του.

Η κουλτούρα του ποτού, το πίνειν, αποτελεί σημαντική συλλογική πολιτισμική δημιουργία. Η πόση ανήκει στα ήθη (έχει και η ίδια ήθος!), τα έθιμα και την ιστορική πρακτική και εκφράζει πίσω από μια φαινομενολογική προσέγγιση μιαν αντίληψη περί κόσμου και βίου. Είναι ένας τρόπος αντιμετώπισης του παρόντος, βίωσης της

στιγμής, προσπέλασης προς τον κόσμο· προδίδει δηλ. μια στάση έναντι της πραγματικότητας. Μετέχουμε και κοινωνούμε του κόσμου (και των μυστηρίων του!) και δια του πίνειν. Ο κόσμος γίνεται «εμείς» και διά της οδού της πόσης. Το ποτό και το πίνειν καθίστανται τέχνη γιατί συναρτώνται άμεσα με τη ζωή, την ύψιστη τέχνη.

Η ιστορία του πίνειν και του τρώγειν είναι η ιστορία της ανθρώπινης γεύσης και όσφρησης. Ο άνθρωπος (μόνος από τα έμβια) επινοεί, εκλεπτύνει και εμβαθύνει την τέρψη του, διευρύνει και εμπλουτίζει τις πηγές της, γινόμενος έτσι εφευρέτης και σκηνοθέτης της. Η ευρύτατη γκάμα π.χ. των γευστικών ποικιλιών δεν του χαρίστηκε· την κέρδισε, αφού έθεσε στην υπηρεσία της γεύσης το πνεύμα και τη φαντασία του. Η τέρψη δεν φέρεται αποκλειστικά επί των φυσικών –ενστικτωδών προϋποθέσεων μας, χωρίς τις οποίες βέβαια δεν είναι δυνατή. Τις φυσικές μας προϋποθέσεις τις κάνουμε απαιτητικότερες, τις εξελίσσουμε. Το ποτό είναι υπ' αυτή την έννοια μια συνειδητή επιλογή, μια επιλογή του πνεύματος, ένα πολιτισμικό επίτευγμα. Η ανθρώπινη διαμεσολάβηση κατά τις διαδικασίες της ζύμωσης και απόσταξης έγιναν με τον καιρό μια περίτεχνη υπόθεση.

Όποιος πάντως ισχυριστεί πως η γευστική απόλαυση (όπως και κάθε άλλη) κινείται στο χώρο του αντιπνευματικού, των χθαμαλών και υλοπρεπών, κάνει λάθος. Χωρίς πνεύμα και ψυχή, δεν μπορείς ν' απολαύσεις. Όπως κάθε γνήσια απόλαυση, έτσι κι η γευστική συναρπάζει το όλο «είναι»: τις αισθήσεις, το πνεύμα και την ψυχή μας.

Η τέρψη και η απόλαυση έχουν οντότητα: την ενσαρκώνει ο καθένας μας· εμείς είμαστε οι αισθήσεις μας, εμείς και το πνεύμα μας –κι εμείς είμαστε έ ν α: η εν ταυτώ ενσάρκωση και των δύο.

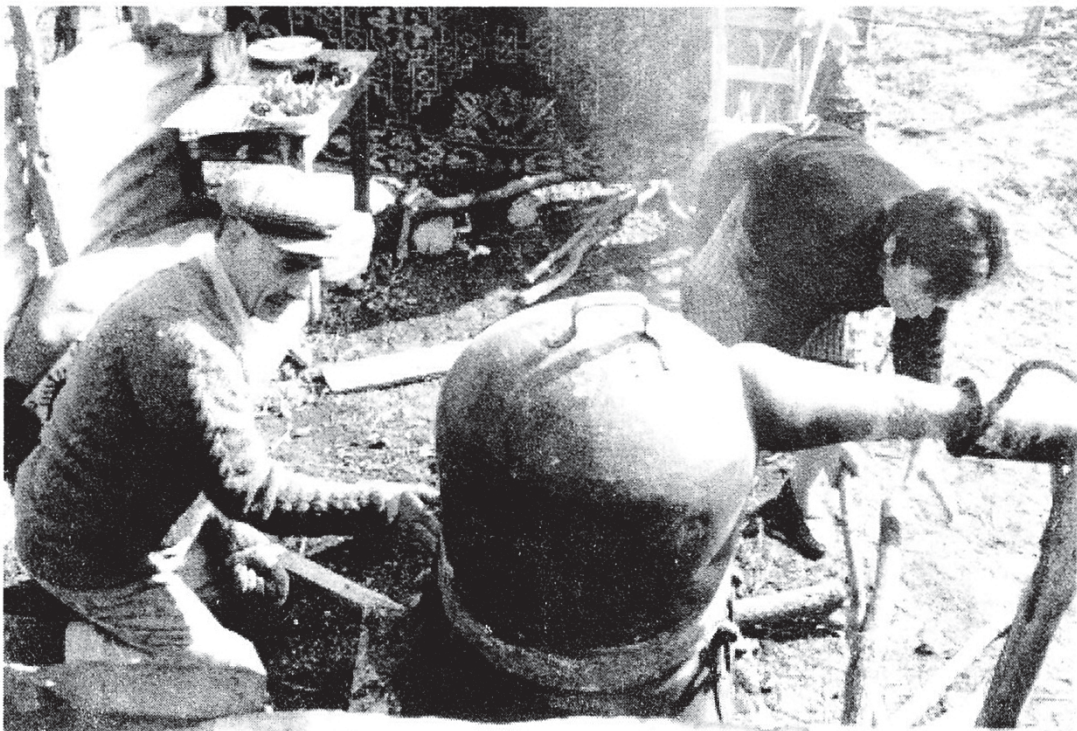
Τα ευγενή προϊόντα της περίτεχνης απόσταξης βρήκαν λοιπόν τη θέση που τους αξίζει στο βίο μας. Δεν νοείται ανθρώπινη γιορτή χωρίς την τελετουργία της πόσης. Όλα τα μεγάλα αλλά και τα μικρά γεγονότα της ζωής συνοδεύονται από ένα (τουλάχιστον!) ποτηράκι. Εξαίρεση δεν αποτελούν ούτε κι αυτές οι πρώτες στιγμές μετά από το «ύστατο χαίρε» προς προσφιλές πρόσωπο που έφυγε. Οι πενθούντες συναθροίζονται γύρω από το ποτό της παρηγοριάς γιατί η ζωή συνεχίζεται (και μάλιστα ως κοινωνικό γεγονός) κι οι καρδιές πρέπει να ξαναζεσταθούν και το χαμόγελο να «ξανασκάσει».

Σε παλιότερες εποχές το πίνειν εξέφραζε έναν τρόπο ζωής –που απείχε από την απλή κατανάλωση οινοπνευματωδών που εγκυμονεί και μεγάλους κινδύνους: ήταν μια γιορτή των αισθήσεων και του μέσα κόσμου μαζί, μια πανδαισία της γεύσης, μια άσκηση οσφρητικής καλαισθησίας. Μέσω του ποτού αποκαλυπτόταν ο ίδιος ο άνθρωπος: το τι και το πώς της πόσης του φανέρωναν ουσιώδεις πτυχές του «είναι» του.

Για ν' απολαμβάνει ο άνθρωπος το πίνειν πρέπει να θέλει, να ξέρει και να μπορεί ν' απολαμβάνει τη ζωή και την αλήθεια της. Πρέπει νάχει επίγνωση ότι πιθανά προβλήματα του βίου του επιλύονται πρωτίστως διά της λογικής οδού, όχι πάντως διά της προσφυγής στο αλκοόλ. Ο θεράπων του ουρανίσκου δεν είναι ποτέ άμετρος

καταναλωτής οινόπνευματων, αλλά ένας άνθρωπος που ξέρει ότι προϋπόθεση απόλαυσης (και του ποτού) είναι ο έλεγχος της αυτοσυνείδησης. Απολαμβάνει αληθινά μόνον όποιος απολαμβάνει συνειδητά.

Σ' αυτή την περίπτωση με το ποτό ικανοποιεί ο άνθρωπος τη φυσική ανάγκη του πίνειν, θερμαίνει το σώμα του, διαστέλλει και τρέφει τις αισθήσεις του, απολαμβάνει πρόσθετα την κοινωνικότητα, ξεχνάει τα καθημερινά, γαληνεύει την έντασή του, γίνεται πιο χαρούμενος φτιάχνοντας την τυχόν χαλασμένη του διάθεση, ζεσταίνει την καρδιά του, καλοσυνεύει την ψυχή του, αναστέλλει την αφυδάτωση της αθωότητάς του, απενεργοποιεί τον σιγαστήρα της σοβαροφάνειας, μεγεθύνει την ειλικρίνεια, την εντιμότητα και την έκπληξή του, αποκαθαίρει και απολυμαίνει τα αισθήματα και τη συνείδησή του (το ποτό «ως πυρ καθαρτήριο»), ανακαλύπτει καλά κρυμμένα μυστικά,

επιδιώκει μιαν αίσθηση ελευθερίας και μαγείας.

Είναι παλιά πεποίθηση, και μάλιστα και φιλοσοφική, ότι ο εκλεπτυσμός της γεύσης μέσω του ποτού και του φαγητού οδηγεί αναγκαία στον εκλεπτυσμό και του πνεύματος. Η ωραιότητα και η αλήθεια του κόσμου και της ζωής είναι πληρέστερα κατανοήσιμες από τον όλο άνθρωπο.

Καθοριστικό στοιχείο στην τελετουργία της πόσης αποτελεί ο μεζές –και μάλιστα ο σωστός. (Βέβαια υπάρχουν και τα γνωστά μας «ξεροσφύρια» –αλλ' αυτά αποτελούν μάλλον εξαιρέσεις). Με τον κατάλληλο μεζέ ελευθερώνονται και τονίζονται καλύτερα το άρωμα και οι ποικίλες γευστικές αποχρώσεις του ποτού. Με το σωστό πάντρεμα και την επίτευξη της αρμονίας μεζέ-ποτού οι εκατέρωθεν γεύσεις αποκτούν την μεγαλύτε-

ρη δυνατή αμοιβαία έλξη και ένταση. Υπάρχουν εδώ ιδανικοί γευστικοί γάμοι, προϊό-
ντα και έκφραση μακροχρόνιας αμοιβαίας σχέσης, που δεν απειλούνται από το ενδεχό-
μενο ενός διαζυγίου, όπου η ασυμφωνία αποκλείεται κι όπου τρίτος δεν χωρεί. Στην
περίπτωση υψηλής περιεκτικότητας του ποτού σε οινόπνευμα που το κάνει αψύ επιδιώκε-
ται η επίτευξη γευστικής ισοσθένειας μέσω της επιστράτευσης ενός ανάλογα δυνατού
μεζέ. Ο γευστικά συμπληρωματικός, κατά το δυνατό αντίστοιχης προσωπικότητας μεζές
είναι ο μόνος ικανός ν' αποκαταστήσει την ισορροπία, η οποία βέβαια σε καμία περίπτωση
δεν πρέπει να νοηθεί ως αναίρεση των γευστικών ταυτοτήτων των επιμέρους, αλλά, πολύ
περισσότερο, ως διάσωση της (διαλογικής) ανάδειξής τους. Η συχνότητα της στροφής
προς το εκάστοτε επιθυμητό και η αλληλουχία των κινήσεων προς το ένα ή το άλλο είναι
ευθέως ανάλογες προς τον πότη και την ποιότητα των μεζέδων.

Άλλοτε δεσπόζουν γρήγοροι ρυθμοί, άλλοτε κυριαρχεί το αργό «τσιμπολόγημα»
και η διακεκομμένη πόση. Με το να σιγοπίνουν και «σιγοτσιμπάνε» οι συμπότες
προκαλούν μονίμως την όρεξη, αποφεύγουν όμως ή μεταθέτουν τον κορεσμό, επιτυγ-
χάνοντας μ' αυτή την αναβολή της επέλευσής του την απόλαυση μιας παρατεταμένης
ποτοκατάνυξης. Συνήθως παίρνουν οι συμπίνοντες τον μεζέ τους από ένα κοινό πιάτο,
το οποίο σ' αυτή την περίπτωση ενώνει, ενώ το ατομικό ποτηράκι διαφοροποιεί. Η
ποικιλία των μεζέδων σερβίρεται λοιπόν σε κοινό πιάτο, τη στιγμή που η ενότητα του
ποτού είναι παρούσα στα ατομικά ποτηράκια. Η αίσθηση ότι οι άνθρωποι ήπιαν μαζί,
ότι φάγανε από το ίδιο πιάτο, σφυρηλατεί το πνεύμα της φιλίας, της αλληλεγγύης και
της αμοιβαίας εμπιστοσύνης.

Άκρως ενδιαφέρουσα είναι η τελετουργία των κινήσεων κατά το πίνειν: το πώς
κάθεται ο πότης και η πιθανή παρέα του, το πώς γεμίζει το ποτήρι του, το πώς το
υψώνει, το πώς το «κατεβάζει» κ.λπ. όλα αποκαλύπτουν το χαρακτήρα του, τη διάθεσή
του, αλλά και τον τρόπο αντιμετώπισης του πίνειν. Όλα μοιάζουν μ' ένα παιχνίδι που
έχει τους ρόλους του, τους κανόνες και την εθιμοτυπία του. Μάλιστα συχνά αποκτά τον
χαρακτήρα μυσταγωγικής ιεροτελεστίας που μεγιστοποιεί την απόλαυση: το κέρασμα,
οι κινήσεις του χεριού, η ύψωση του ποτηριού, η πρόποση, τα τσουγκρίσματα, η σειρά
της πόσης, ο πιθανός στεναγμός, η απίθωση, το σκούπισμα του μουστακιού (αν υπάρ-
χει), ο τρόπος επιστροφής στο πριν από την διακοπή συζητούμενο θέμα –όλα τα
προσδιορίζει μια εσωτερικά παρούσα πείρα αιώνων που μεταδίδεται ασυνείδητα.

Από το συμπίνειν δεν λείπει ποτέ η κουβέντα. Αυτή είναι όμως σχεδόν πάντοτε
χαμηλών τόνων, αποφθεγματική και λακωνική. Μάλλον περιγράφονται παρά αναλύο-
νται γεγονότα. Άλλωστε η επιλογή των θεμάτων ταιριάζει στην περίσταση. Αντί του
διαλόγου κυριαρχούν οι παράλληλοι μονόλογοι. Η προσέγγιση των θεμάτων μετατρέ-
πεται επομένως σε γεγονός ήσσονος σημασίας: ό,τι προέχει είναι η γευστική ετοιμό-
τητα. Σύντομες κουβέντες ακολουθούνται συχνά από μεγάλες παύσεις. Λες και σ'
αυτές μιλάει και το αόρατο αλλά συγκαθήμενο στο τραπέζι «πνεύμα». Πάντως είτε
ακούγεται είτε δεν ακούγεται «μιλάει» –κι όχι πάντα «διά των πινόντων». Το καλό

ποτό «μιλάει» από μόνο του! Στην τελετουργία λοιπόν του πίνειν η κουβέντα μετατρέπεται κι αυτή σε ένα είδος... συνοδευτικού μεζέ!

Κάθε πνευματικός άνθρωπος που σέβεται τον εαυτό του τιμά το πίνειν, ανήκει στη σεβαστή χορεία των ποτοευφραινομένων. Οι καλόγεροι σ' ανατολή και δύση (εδώ οι διαφορές αίρονται, το πνεύμα είναι οικουμενικό γεγονός) το πρώτο πράγμα που σου προσφέρουν ως καλωσόρισμα στον πνευματικό τους κόσμο είναι μια γενναία γουλιά θείου ηδύποτου, αποσταγμένου με ασκητική και πειθαρχημένη γνώση και φροντίδα που αντανακλούν παράδοση αιώνων. Το κρασί π.χ. τελειοποιήθηκε στα αββαεία της μεσημβρινής Γαλλίας με αγάπη, φροντίδα και προσευχή πολλή –αλλά και με μετοχή πολλή, γιατί βελτιώνεις τελικά μόνον ό,τι ήδη ξέρεις καλά.

«Δεύρο... πίο εν καρδία αγαθή... ότι ευδόκησεν ο θεός τα ποιήματά σου» μας υπενθυμίζει ο ελληνοπρεπής Εκκλησιαστής.

Αλλά το να πίνεις, τόπαμε ήδη, είναι τέχνη. Για ν' απολαμβάνεις πρέπει νάσαι πάντα κυρίαρχος του παιχνιδιού. Αν εκχωρήσεις την κυριαρχία τόχασες το παιχνίδι. Για τον γνήσιο πότη η ακροβασία ανάμεσα στην άσκηση ελέγχου και στην παραχώρησή της δεν είναι δίλημμα. Το ερώτημα ποιο πνεύμα θα κυριαρχήσει τελικά, το ξένο ή το δικό του, είναι γι' αυτόν ψεύτικο. Το ποτό απαιτεί σεβασμό και σωστό χειρισμό. Πρώτον γιατί το αξίζει το ίδιο και δεύτερον γιατί το... αξίζουμε εμείς. Ο άνθρωπος πρέπει νάσαι σε θέση να βρρίσκει το όριο εκπνοής της απόλαυσης, δηλαδή απώλειας της συνείδησής του. Και να μην ξεχνάει, βέβαια, εν ονόματι τίνος γεγονότος πίνει: «εις υγείαν!» –δηλαδή «εις ζωήν». Το ποτό λοιπόν, όταν προάγει και ευφραίνει τη ζωή «αξίζει να μπαίνει όχι μόνο στο ποτήρι μας αλλά και στην ψυχή μας».

Σπύρος Α. Παπικινός

Το τσίπουρο

στη θύμηση του Παντελή Σιόντη

«Βάγκιω, φέρε μας δυο τσιπράκια». Θάταν πάνω -κάτω δέκα το πρωί κι εγώ ότι είχα ξυπνήσει. Τον κοίταξα με απορία, νόμιζα ότι αστειεύεται, ήρθε όμως η Βάγκιω με το δίσκο και κατάλαβα πως τα πράγματα είναι σοβαρά.

Ο Τουλής πήρε το ποτήρι του.

«Έντε στην υγεία μας» είπε και το κατέβασε μονορούφι.

«Καλό είναι το άτιμο» είπε και ήρθε η σειρά του να με κοιτάξει με απορία: Είχα μείνει με το ρακοπότηρο στο χέρι αναποφάσιτος.

«Δε θα το πιεις;» με ρώτησε.

Αν μπορείς πες όχι. Νάσαι φιλοξενούμενος, να σε κερνάνε και συ ν' αρνηθείς. Πάει;

«Θα το πιω» είπα «δεν βιαζόμαστε, όλο το πρωί δικό μας είναι».

Με κοίταξε συγκαταβατικά.

«Βάγκιω, φέρε ένα ακόμα». Η Βάγκιω έφερε το δεύτερο που το ήπια με ηδονή, χτυπώντας τη γλώσσα.

«Όμορφο είναι το άτιμο», ξανάπε. Σηκώθηκε.

«Εγώ πάω να συνεχίσω τη δουλειά» και φεύγοντας με κοίταξε πίσω από την πλάτη του ενώ προσπαθούσα να φανώ εντάξει στις υποχρεώσεις μου.

«Με την ησυχία σου, θα το συνηθίσεις και θα σ' αρέσει. Εγώ το φκιάνω», είπε κι έφυγε.

Ήταν Αυγουστιάτικο πρωινό στη Χώσεψη πριν καμιά δεκαριά χρόνια πάνω-κάτω.

Τσίπουρο είχα δοκιμάσει παλιότερα. Ήταν όμως αυτό που μέσα έχει μυρωδικά και με απωθούσε. Έτσι, όταν είχα την ανάγκη από λίγο οινόπνευμα σε ώρες ηρεμίας και ξεκούρασης έπινα whisky, Glanfindich κατά προτίμηση, με ένα παγάκι. Οπωσδήποτε όμως δεν το συνήθιζα στι 10 το πρωί!

Η πρώτη μπουκιά με έκαψε, όμως αυτό το τσίπουρο, του Τουλή, δεν ήταν σαν το άλλο· σαν πιο γευστικό, πιο αληθινό, πιο φιλικό το ένιωσα. Ήπια ακόμα μια μπουκιά. Σαν δίκιο μου φαίνεται πως έχει ο Τουλής όταν λέει «όμορφο είναι το άτιμο!» σκέφτηκα. Η ώρα όμως για μένα ήταν απαγορευτική για περισσότερο οινόπνευμα, έτσι το υπόλοιπο το πέταξα διακριτικά!!

Ήρθε το μεσημέρι, η Βάγκιω είχε στρώσει το τραπέζι και ο Τουλής γύρισε από τη δουλειά.

«Φέρε μας δυο τσιπράκια», είπε, «να μας ανοίξει η όρεξη».

«Με την άδειά σου δεν θα σου κάμω παρέα, εγώ θα πιω λίγο κρασί», απάντησα.

«Το κρασί είναι για μετά το φαί», αντέδρασε χαμογελώντας πιο πολύ με τα μάτια και το μουστάκι.

Σούρουπο, στη μικρή βεράντα. Η φύση γαλήνια, παντού ησυχία που την τονίζει ο ήχος του νερού που κελαρύζει κάτω από τα πόδια μας στο μικρό ρυάκι. Με κοιτάζει· του χαμογελάω με νόημα· το πιάνει.

«Στόπα εγώ, θα σ' αρέσει! Βάγκιω, φέρε δυο τσιπράκια να πιω με το φίλο μου».

Τσουγκρίσαμε. Το ήπια αργά, το άφησα να κάψει τη γλώσσα μου, το λαιμό μου. Κράτησα ηδονικά τη γεύση και το άρωμά του, το ένιωσα να φτάνει και να αγγίζει το σώμα και τη σκέψη μου, το άφησα να επηρεάζει και να ορίζει τη διάθεσή μου. Άναψα την πίπα μου. Συζητήσαμε για τη ζωή, για την πολιτική, τις γυναίκες, το τσίπουρο.

Αν υπάρχουν ευτυχισμένες στιγμές στη ζωή μου, εκείνη είναι σίγουρα μια απ' αυτές.

Δεν έμεινα πολλές μέρες στη Χώσεψη. Έφυγα από το δρόμο που διασχίζει τα Τζουμέρκα και την Πίνδο και κατεβαίνει στον κάμπο της Θεσσαλίας. Μαζί μου είχα ένα μπουκάλι τσίπουρο που με είχε φιλέψει ο φίλος μου ο Τουλής. Στις στάσεις μιας διαδρομής μαγευτικής ανάμεσα σε πλαγιές κατάφυτες από έλατα, με το ποτάμι να συντροφεύει τα χιλιόμετρα της μοτοσυκλέτας μου, δοκίμαζα την θεία κοινωνία του Τουλή! Και ήταν σαν να τον έβλεπα να χαμογελάει κάτω από το μουστάκι του λέγοντας: «... θα το συνηθίσεις και θα σ' αρέσει».

Από τότε, κάθε χρονιά, ο Τουλής μου έστελνε μια μικρή νταμιζάνα τσίπουρο να το πίνω και τα τον θυμάμαι.

Πέρασαν από τότε πάνω-κάτω δέκα χρόνια. Είναι αλήθεια πως ακόμα δεν κατάφερα να συνηθίσω να το πίνω στις 10 το πρωί. Όμως σε ώρες ηρεμίας και ξεκούρασης, όταν ανάβω την πίπα μου κι ακούω τη μουσική μου, σε στιγμές που θέλω να τις κάμω όσο περισσότερο δικές μου μπορώ, έχω δίπλα μου ένα ποτήρι με τσίπουρο από τη Χώσεψη. Κοιτάζω τα δαχτυλίδια του καπνού και πίσω από τους ήχους της μουσικής ακούω τη φωνή του:

«Με την ησυχία σου. Θα το συνηθίσεις και θα σ' αρέσει!»

Ειρήνη Κατσικογιώργου

Χρόνια πολλά, με τσίπουρο

Στο προηγούμενο τεύχος δημοσιεύσαμε την έκθεση των μαθητριών του Δημοτικού σχολείου της Χώσεψης, Θ. Νταβαντζή και Π. Ντζαδήμα.

Αυτή η δημοσίευση δεν έγινε τυχαία ούτε, πολύ περισσότερο, για να γεμίσουμε τις σελίδες του περιοδικού. Η προσπάθεια εντάσσεται στη γενικότερη αντίληψή μας να δημιουργήσουμε ανοιχτή γραμμή με τη ζωή, τη δραστηριότητα του χωριού μας και ιδιαίτερα με τη νεολαία του.

Συνεχίζοντας την προσπάθεια δημοσιεύουμε σ' αυτό το τεύχος την έκθεση της μαθήτριας Ειρήνης Κατσικογιώργου.

ΠΛΗΣΙΑΖΕ Η ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ ΓΙΟΡΤΗ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ μου και μαζί της το τέλος των Χριστουγεννιάτικων διακοπών. Στο σπίτι θα έπρεπε όλα να είναι έτοιμα. Η μητέρα μου ανέλαβε τις προετοιμασίες και εγώ βοηθός της. Η μόνη δουλειά που έκανα και δε μου άρεσε ήταν το ότι ξεστόμισα το δέντρο. Τις υπόλοιπες τις έκανα με ευχαρίστηση, γιατί την επόμενη μέρα ήταν η γιορτή του πατέρα μου.

Από το πρωί δουλειές: ένα τελευταίο καθάρισμα στο σπίτι και μετά τα φαγητά. Ωραίες μυρωδιές στην κουζίνα από τα μεζεδάκια, τα κεφτεδάκια και τις ηπειρώτικες πίτες που φτιάξαμε. Όταν τελειώσαμε ήρθε και ο πατέρας μου που μας έφερε τα υπόλοιπα ψώνια, που δεν είχαμε πάρει.

Το απόγευμα όλα ήταν έτοιμα. Το σπίτι έλαμπε. Βάλαμε τα καλά μας και περιμέναμε τους συγγενείς. Πρώτα ήρθε η θεία μου και ύστερα όλοι οι άλλοι. Το σαλόνι μας γέμισε. Η μητέρα μου πηγαινοερχόταν συνέχεια με ένα πιάτο γλυκό στο χέρι για να τους προλάβει όλους. Ο πατέρας μου ήταν πολύ χαρούμενος. Πρώτη φορά τον έβλεπα να λάμπει έτσι.

Κυρίαρχο θέμα στη γιορτή ήταν η πολιτική. Όλοι οι άντρες συζητούσαν για τα νέα που είχαν δει στις ειδήσεις το μεσημέρι. Οι γυναίκες συζητούσαν για τα δικά τους θέματα, τα ρούχα, το μαγείρεμα, το καθάρισμα κ.ά. Εγώ προσπαθούσα να πάρω μέρος στη συζήτηση, όμως, η μητέρα μου, μου έλεγε να πάω να παίξω με τις φίλες μου, γιατί αυτά ήταν γυναικεία θέματα.

Πήγα κι εγώ και τους άφησα να τρώνε και να πίνουν το συνηθισμένο τους ποτό, το τσίπουρο –έχουμε πάντα στο σπίτι μας τσίπουρο, το φέρνουμε από το χωριό. Οι πιο

πολλοί καλεσμένοι μας έπιναν τσίπουρο, οι γυναίκες όμως όχι, γιατί καίει πολύ όπως λένε. Πάντως όσοι κρατούσαν από ένα ποτηράκι στο χέρι ήταν ευδιάθετοι, φαίνεται τους έκανε καλό!

Πολλές φορές, στη γιορτή του, ο πατέρας μου έπινε λίγο παραπάνω και η μητέρα μου συνέχεια φώναζε. Τότε ήταν που πραγματικά διασκέδαζα εγώ. Ήταν πολύ αστείο να τους βλέπεις να τσακώνονται. Στο τέλος πάντα υποχωρούσε η μητέρα μου.

Συνήθως στη γιορτή του πατέρα μου, εγώ δεν ήμουν αυτή που έμενε απ' έξω. Όλο και κάτι χάριζαν και σ' εμένα, γι' αυτό μου άρεσε πολύ αυτή η γιορτή. Ήταν σαν να γιόρταζα και εγώ.

Στη γιορτή του πατέρα μου ξενυχτούσαμε μέχρι τις δύο η ώρα. Ύστερα από το φαγητό, άρχιζε ο χορός και όλοι χόρευαν και έπιναν. Ένα τσιπουράκι ακόμη και «άντε γειά μας και χρόνια πολλά» ήταν οι ευχές που ακούγονταν συνέχεια. Όλοι έδειχναν χαρούμενοι.

Πάντα μου άρεσε αυτή η γιορτή, γιατί έβλεπα τον πατέρα μου τόσο χαρούμενο. Ήταν η πιο χαρούμενη ημέρα του χρόνου και για τον πατέρα μου αλλά και πιο πολύ για εμένα, γιατί μου αρέσει να βλέπω τα πιο αγαπημένα μου πρόσωπα να είναι ευτυχισμένα.

Ευχαριστήρια

Θέλουμε να ευχαριστήσουμε τους αναγνώστες μας για την οικονομική υποστήριξη προς το περιοδικό μας. Συγκεκριμένα:

Τον κ. Πέτρο Α. Τσιρώνη, ο οποίος προσέφερε 100.000 δρχ. στη μνήμη του πατέρα του Αριστείδη Γ. Τσιρώνη, πρώην προέδρου της Χώσεψης για 22 χρόνια, και του παππού του Νικολάου Τόσκα για την προσφορά του στην Κοινότητα.

Την κ. Λίτσα Λαμπράκη-Νάση και τον κ. Ναπολέοντα Νάση, οι οποίοι προσέφεραν στο «Χάος και Όψη» 50.000 δρχ. ως ενίσχυση της προσπάθειάς του, στη μνήμη της μητέρας τους Αγγελικούλας Δ. Παππά-Νάση.

Την κ. Χρυσούλα Δασκάλου-Πουλίδα και τον κ. Γιώργο Πουλίδη, οι οποίοι προσέφεραν 10.000 δρχ. στη μνήμη της μητέρας τους Σοφίας Πουλίδα.

Ειρήνη Σιόντη

Παιδί - παιχνίδι: ένα σύγχρονο πρόβλημα

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ έχουν πολλά γραφτεί για το παιχνίδι, το οποίο είναι δικαίωμα του παιδιού, ζωτική ανάγκη και κατέχει ξεχωριστή θέση στη ζωή του για πολλά χρόνια. Δίνοντας έναν ορισμό θα μπορούσαμε να πούμε ότι το παιχνίδι είναι η ελεύθερη ή κατευθυνόμενη απασχόληση του φυσικού και νοητικού δυναμικού του ατόμου με στόχο την ψυχαγωγία, την εκπαίδευση, την κοινωνικοποίηση και τη θεραπεία του. Είναι ένα ισχυρό μέσο αυτοαγωγής που οφείλεται στην έμφυτη ορμή του ανθρώπου για δράση.

Σε όλες τις εποχές το παιχνίδι δεν έμεινε απαρατήρητο από τους ειδικούς, όμως στην εποχή μας αποτέλεσε αντικείμενο συστηματικής έρευνας και μελέτης από τη σύγχρονη ψυχολογία και τη νεώτερη παιδαγωγική.

Παιδαγωγοί, κοινωνιολόγοι, φιλόσοφοι, ψυχολόγοι, λαογράφοι προσπάθησαν κατά καιρούς να εξηγήσουν γιατί παίζει το παιδί και ανάλογα με την οπτική γωνία που το είδε ο κάθε μελετητής διατύπωσαν διάφορες θεωρίες γύρω από αυτό.

Αναφέρουμε ενδεικτικά μερικές ενδιαφέρουσες απόψεις:

– Το παιδί παίζει γιατί διαθέτει υπερβολική ενέργεια και η ενέργεια αυτή πρέπει να εκφορτισθεί.

– Το παιδί παίζει για να ξεκουραστεί και να ψυχαγωγηθεί.

– Το παιδί παίζοντας επαναλαμβάνει τους σταθμούς εκείνους από τους οποίους πέρασε ο άνθρωπος για να φτάσει στο σημερινό επίπεδο του πολιτισμού του.

– Με το παιχνίδι η φύση προπαρασκευάζει το παιδί για τη ζωή, το προπαιδεύει για τις μελλοντικές ασχολίες του ως ενηλίκου.

Πολλές και ποικίλες έρευνες και μελέτες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι το παιχνίδι προωθεί τη σωματική και ψυχοπνευματική ανάπτυξη του παιδιού από την παιδική ως την εφηβική ηλικία και το βοηθά στην κοινωνική του προσαρμογή.

– Τα παιχνίδια των παιδιών ατομικά ή ομαδικά, ελεύθερα ή κατευθυνόμενα έχουν αναμφισβήτητη μεγάλη παιδαγωγική αξία και συντελούν στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

Το παιδί τρέχοντας, πηδώντας, ισορροπώντας, πέφτοντας, σκαρφαλώνοντας καλιεργείται φυσικά. Ωριμάζουν οι σωματικές λειτουργίες, ασκούνται οι μυς του και δυναμώνει ο οργανισμός του.

Το παιδί παίζοντας μαθαίνει, εξελίσσεται νοητικά γιατί πρέπει να βρει λύσεις και θέλει να τις βρει. Έτσι, γνωρίζει το περιβάλλον και σχετικές έννοιες μ' αυτό. Αναπτύσ-

σεται λεκτικά και δημιουργείται μια νοητική καλλιέργεια στους τομείς της αντίληψης, της κρίσης, της μνήμης, της παρατηρητικότητας, της φαντασίας, της προσοχής και της δημιουργικότητας.

Η ελευθερία της σωματικής έκφρασης που του παρέχεται μέσα από το παιχνίδι συνοδεύεται από ψυχικές εκφορτίσεις, ατέλειωτη χαρά, και συμβάλλει σε μια ισορροπημένη, συναισθηματική εξέλιξη στην πορεία προς την ενηλικίωσή του.

Η ευγενής άμιλλα και η συνεργασία, που αυτοδίκαια συνοδεύουν τα ομαδικά παιχνίδια των παιδιών, προσφέρουν άπειρες δυνατότητες κοινωνικοποίησης. Μέσα από την ομαδική δράση αναπτύσσεται η συνεργασία, η αμοιβαία εκτίμηση, ο αλληλοσεβασμός, οι φιλικές σχέσεις, ο αυτοέλεγχος, η αυτοπειθαρχία.

Το παιχνίδι αποτελεί μέσο ανακούφισης για παιδιά φυσιολογικά, αλλά και με ελαφρές ή χρόνιες ψυχοσωματικές ή πνευματικές δυσκολίες. Το ελεύθερο ή κατευθυνόμενο παιχνίδι με την κατάλληλη θεραπευτική χρήση είναι σημαντικό θεραπευτικό μέσο για θεραπεία ακόμα και σε ισχυρές τραυματικές εμπειρίες.

Τα ομαδικά παιχνίδια στο ύπαιθρο, στο δρόμο, στη γειτονιά, στη σχολική αυλή ήταν πάντα η αδυναμία των παιδιών.

Μέσα στη μακραίωνη ιστορία μας με τα ομαδικά παραδοσιακά παιχνίδια, το κρυφτό, το κυνηγητό, οι βόλοι, το κουτσό, τα πεντόβολα, η πινακωτή, η σκλέντζα, η γουρούνα –και τόσα άλλα– τα παιδιά είχαν την ευχέρεια να παίζουν με τους συνομη-

λίλους, να χαίρονται, να δοκιμάζουν και να συνειδητοποιούν, μέσα στην έντονη δράση του παιχνιδιού, τις σωματικές και πνευματικές δυνάμεις, να ασκούν όλες τις ικανότητές τους και να προετοιμάζονται για τη ζωή των μεγάλων.

Τη θέση του ομαδικού παραδοσιακού παιχνιδιού άρχισε, στην αρχή στις πόλεις και αργότερα στο χωριό, να την παίρνει το ατομικό παιχνίδι. Και από εκεί που το παιδί ήταν ο κατασκευαστής του παιχνιδιού και έπαιζε δημιουργικό ρόλο σε αυτό, υποτάχθηκε στη γοητεία που προσφέρει το βιομηχανικό παιχνίδι.

Σήμερα μπορούμε να πούμε ότι το παιχνίδι δεν έχει τη θέση που επιβάλλεται στις δραστηριότητες που οι ενήλικοι θεωρούν απαραίτητες για τα παιδιά.

Στην εποχή μας, εποχή του σκληρού ανταγωνισμού, της ραγδαίας εξέλιξης της τεχνολογίας και πληροφορικής, ο άνθρωπος από πολύ νωρίς υποχρεώνεται να αποκτήσει ένα πλήθος γνώσεων που προϋποθέτει σπουδές μακροχρόνιες και επιπέδου. Επιπλέον, οι περιορισμένες δυνατότητες που δίνει η σύγχρονη ζωή και ακόμη η έλλειψη κατανόησης σε σημαντικό βαθμό από μέρους των γονιών για τη ζωτική ανάγκη του παιδιού να παίξει, δημιουργούν σε αυτό αφόρητη πίεση. Τα αποτελέσματά της είναι εμφανέστατα στη σύγχρονη νεολαία.

Το «ας' το να παίξει, παιδί είναι, έχει καιρό μπροστά του» ακούγεται όλο και λιγότερο, ενώ αντίθετα γίνονται προσπάθειες για την παροχή ποικίλων ερεθισμάτων και προσφορά γνώσεων.

Βέβαια, υπάρχει και το πρακτικό πρόβλημα όσον αφορά το παιχνίδι. Τα τελευταία χρόνια έχουν αλλάξει σημαντικά οι συνθήκες ζωής της ελληνικής οικογένειας. Στις σημερινές πόλεις και κατοικίες, που μπορούν να χαρακτηρισθούν εχθρικές για το παιδί, η δυνατότητά του για ελεύθερο ομαδικό παιχνίδι είναι πολύ περιορισμένη.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες έρχεται η τηλεόραση να δώσει λύσεις στους γονείς και να απορροφήσει τις ελεύθερες ώρες και την ενεργητικότητα του παιδιού, να αμβλύνει την κρίση και τις ιδιαίτερες ικανότητές του, να ευνουχίσει τη φαντασία του, να διαστρεβλώσει τις αρετές του, να περιορίσει τον αυθορμητισμό του, χαρακτηριστικά που με το παιχνίδι καλλιεργούνται και αναπτύσσονται.

Η μόνη δυνατότητα που δίνεται στο παιδί να παίξει είναι τα διαλείμματα στο σχολείο, όπου πράγματι μπορεί να δει κανείς την αγωνιώδη προσπάθεια που καταβάλλει για να κερδίσει σε κάποια λεπτά της ώρας τις εμπειρίες και τις ευχάριστες στιγμές που έπρεπε κανονικά να κερδίσει από ώρες παιχνιδιού.

Σημαντικό ρόλο στον παραγκωνισμό του παιχνιδιού παίζει και η φυσική, ψυχολογική θέση των ενηλίκων. Γονείς με φόρτο εργασίας, το κυνηγητό του επιούσιου, με άγχος, ανασφάλεια και προβλήματα επικοινωνίας, δεν μπορούν φυσικά να παίξουν με τα παιδιά τους, ούτε να αντέξουν τη φασαρία του παιχνιδιού. Έτσι επιτρέπουν μόνο «ήσυχα» παιχνίδια ή εύχονται και απαιτούν να απασχολούνται τα παιδιά μόνο με τα μαθήματά τους ή με δραστηριότητες που εκείνοι προγραμματίζουν.

Αν ο κάθε γονιός συνειδητοποιήσει τη σημασία που έχει το παιχνίδι για το παιδί

και αναλογισθεί ότι ένα γερό παιδί παίζει περίπου 15.000 ώρες στα πρώτα χρόνια της ζωής του και άλλες 10.000 ώρες στη διάρκεια της σχολικής του ηλικίας, τότε αξίζει να ενδιαφερθεί για το πότε, πώς, πού και με τι πρέπει να παίζουν τα παιδιά.

Η ελληνική αγορά μάς προσφέρει μια πλούσια συλλογή με πολλά είδη παιχνιδιών. Αλλά η εμπορευματοποίηση των πάντων, το κέρδος, η τεράστια διαφοροποίηση στα είδη των παιχνιδιών, που έχει επιφέρει η τεχνολογική ανάπτυξη, δημιουργούν πολλά ζητήματα. Εκτός του ότι δεν μπορούν όλα τα παιδιά να προσεγγίσουν, για οικονομικούς λόγους, όλα τα παιχνίδια, έχουμε και άλλα προβλήματα. Ποιος αποφασίζει, ελέγχει και προωθεί το είδος των παιχνιδιών που είναι κατάλληλα για την κάθε ηλικία, την ποιότητά τους, και τις συνέπειες που έχουν στην όλη ανάπτυξη του παιδιού. Για παράδειγμα η διαφήμιση παίζει καθοριστικό ρόλο στην καθοδήγηση γονιών και παιδιών όσον αφορά την καταναλωτική τους συμπεριφορά.

Το «Διεθνές Συμβούλιο για το παιδικό παιχνίδι», ένας διεθνής οργανισμός που συγκεντρώνει στις γραμμές του ερευνητές, ψυχολόγους, παιδαγωγούς, γιατρούς και γονείς, διατύπωσε τις ακόλουθες προδιαγραφές για τη σωστότερη αντιμετώπιση του προβλήματος «παιχνίδι».

- Τα παιχνίδια πρέπει να είναι προσαρμοσμένα στην ηλικία του παιδιού. Ακόμα να υπολογίζεται ο ατομικός ρυθμός ανάπτυξης του και η προσωπικότητά του.
- Τα παιχνίδια να βοηθούν στην απελευθέρωση της φαντασίας του παιδιού.
- Τα παιχνίδια να έχουν σχέση με την ικανότητα φαντασίας του παιδιού.

Η ύπαρξη όμως μόνο καλών παιχνιδιών δεν είναι αρκετή. Χρειάζεται το ενδιαφέρον των γονιών και ένα μικρό μέρος του χρόνου τους για να ασχοληθούν και να πληροφορηθούν τι προσφέρει κάθε παιχνίδι, σε ποια ηλικία απευθύνεται, ποιο τομέα καλύπτει.

Όμως το καλύτερο παιχνίδι που έχουμε να δώσουμε στα παιδιά είναι να δημιουργήσουμε ένα χώρο να παίζουν μεταξύ τους. Ακόμα να παίζουμε εμείς μαζί τους, όσο μπορούμε, χρησιμοποιώντας και τα πιο απλά πράγματα.

Το παιχνίδι μας το δώρισε η φύση. Επιβάλλεται να το αξιοποιήσουμε. Τα φυσικά παιχνίδια δεν αντικαθίστανται με ηλεκτρονικά φλιπεράκια, ούτε με τηλεκατευθυνόμενα αεροπλάνα. Αυτά είναι εφήμερα. Τα παιχνίδια με τα σώματα, τα συναισθήματα και τη νοημοσύνη δεν μπορούν να παραχωρήσουν τη θέση τους στην τεχνολογία, γιατί είναι διαχρονικά.

Βιβλιογραφία:

Γέρου Θ., Το συμβολικό στο παιχνίδι, εκδ. Δίπτυχο, 1984.

Δαράκη Πέπη, Ομαδικά παιχνίδια των παιδιών μας, εκδ. Gutenberg, 1986.

Φιλίππκη Μ., Κοινωνικό θέατρο, εκδ. Αερόστατο, Χανιά.

Σύγχρονη εκπαίδευση, τ. 38.

Γιάννης Γεωργοκώστας

Το άλογο (Παιδικές αναμνήσεις)

ΑΠΡΙΛΗΣ ΤΟΥ 1941. Οι Γερμανοί έχουν εισβάλει στη χώρα μας εδώ και κάμποσες μέρες. Έχουν πιάσει όλες τις κεντρικές αρτηρίες και προχωρούν ταχύτατα κι ανεμπόδιστοι προς τα κάτω, μια και ο Τσολάκογλου έχει συνθηκολογήσει και ο στρατός μας έχει διαλυθεί.

Το αλβανικό μέτωπο κατέρρευσε κι αυτό. Οι φαντάροι και οι τσολιάδες μας, ξεχασμένοι κι εγκαταλειμμένοι απ' όλους, βιάζονται ν' απομακρυνθούν από το μέτωπο, ακολουθώντας τους δύσβατους ορεινούς δρόμους, που είναι ακόμα ελεύθεροι, γιατί αλλιώς κινδυνεύουν να πέσουν στα χέρια των Γερμανών.

Τις ώρες εκείνες τα χωριά των Τζουμέρκων έγιναν ένα από τα κύρια, αν όχι το κυριότερο πέρασμα των στρατιωτών μας. Από τις Σκιαδάδες τους βλέπαμε, θυμάμαι, στα ξέφωτα του δρόμου που οδηγεί από τη Χώσεψη στο Βουργαρέλι, να διαβαίνουν αργά αργά, караβάνια ατελείωτα και θλιβερά, από τα χαράματα ως το βαθύ σούρουπο. Κι εγώ, που με την παιδική φαντασία μου τους είχα πλάσει λεβέντες υπεράνθρωπους, ένα τέτοιο περπάτημα δεν μπορούσα να το εξηγήσω και, πολύ περισσότερο, να το δικαιολογήσω. Πώς ήταν δυνατόν αυτοί, που τόσους μήνες κυριάρχησαν στα αλβανικά βουνά κι έγιναν ο φόβος και ο τρόμος των Ιταλών, χωρίς να λογαριάσουν κανόνια κι αεροπλάνα, χιόνια και παγωνιές, πείνα και ψείρες, πώς ήταν δυνατόν οι ημίθεοι αυτοί να βαδίζουν τώρα έτσι αργά, χωρίς τη γνώριμη ιαχή τους «αέρα»;

Η μάνα κι ο πατέρας μου βέβαια δεν είχαν την ίδια γνώμη με μένα. Τους άκουγα που σιγοκουβέντιαζαν για ταλαιπωρίες, για εξάντληση, για πεσμένο ηθικό των στρατιωτών και σχεδόν τους μισούσα. Όχι! Δεν είχαν δικαίωμα να μικραίνουν έτσι στα καλά καθούμενα τους ήρωές μου και να τους δίνουν ανθρώπινες διαστάσεις. Αυτό έπρεπε να το καταλάβουν.

Όμως αυτοί δεν το καταλάβαιναν και μου ματώναν την καρδιά.

Ένα πρωί είδα τη μάνα μου να βάζει στον τρουβά μια γάστρα ζεστό καλαμποκίσιο ψωμί, να γεμίζει με ξυνόγαλο ένα μεγάλο τενεκέ, που τον είχαμε για να μεταφέρουμε το γάλα, να παίρνει και μια κανκιά και μερικά κουτάλια και να φεύγει προς τα πέρα, προς το Διάσελο. Κάτι τέτοιο είχε κάμει και τις δυο-τρεις προηγούμενες μέρες, αλλά εγώ δεν είχα δώσει σημασία. Σήμερα όμως, που το πρόσεξα περισσότερο, υποψιάστηκα πως όλη αυτή η ετοιμασία δεν ήταν άσχετη με τους στρατιώτες που περνούσαν κι

έτρεξα ξοπίσω της.

Είχα υπολογίσει σωστά. Η μάνα μου πήγαινε στο Διάσελο για να δώσει λίγο ψωμί και λίγο γάλα –μήπως είχε και τίποτε άλλο;– στους πεινασμένους στρατιώτες. Την ακολούθησα και, όταν σε λίγο φτάσαμε, μ' έπιασε τρόμος. Η εικόνα εκείνη η ιδανική, που με τόση φαντασία και προθυμία είχα στήσει μέσα μου όσο κρατούσε ο πόλεμος, γκρεμίστηκε με μιας. Στη θέση της έμεινε τώρα ένα απέραντο κενό, μια πίκρα και μια απορία:

– Καταντάνε λοιπόν έτσι και οι ήρωες; Μα τότε τι ήρωες είναι; Και σε τι διαφέρουν από τους άλλους, από τους κοινούς ανθρώπους;

Το ανθρώπινο μυρμηγκολόι όλο προχωρούσε. Πρόσωπα καμένα από τον ήλιο, βαθιά σκαμένα από την πείνα και τις κακουχίες, αξύριστα, άπλυτα, πονεμένα. Μαλλιά ακατάστατα. Μάτια κόκκινα και –όχι σπάνια– υγρά. Οι στολές τους που κάποτε ήταν χακί, τώρα είχαν το κακό τους το χάλι: άπλυτες, ξεθωριασμένες, σκισμένες. Το ίδιο και οι αρβύλες τους: σκισμένες, λασπωμένες, ξεχαρβαλωμένες.

Μερικοί κουβαλούσαν σάκκους ή κουβέρτες. Ένας - δυο είχαν ακόμα τα όπλα τους και μερικοί άλλοι έσερναν άλογα ή μουλάρια φορτωμένα με γυλιούς. Μα οι πιο πολλοί τα είχαν πετάξει όλα, εκτός από ένα παγούρι με νερό, που κι εκείνο έδειχνε να τους είναι βαρύ.

Με τη δική μας παρουσία η πορεία ανακόπηκε. Μαζεύτηκαν γύρω μας αρκετοί. Η μάνα μου βάλθηκε να τους μοιράζει ψωμί και γάλα, ενώ παράλληλα ρωτούσε από πού είναι, αν έχουν γονείς, γυναίκες, παιδιά και αν θα έχουν φτάσει σε ... δυο τρεις μέρες στη Σπάρτη, στην Καλαμάτα, στην Αθήνα, στην Κρήτη.

Την άλλη στιγμή πάσκιζε να τους δώσει κουράγιο, λέγοντας πως να, τώρα που σταμάτησε ο πόλεμος –έστω κι έτσι που σταμάτησε– θα πάνε παλι στα σπίτια τους, θα βρουν τους δικούς τους, θα τα ξεχάσουν όλα.

Εκείνοι απαντούσαν βιαστικά στις ερωτήσεις της κι άπλωναν τα χέρια με λαχτάρα –ποιος θα πρωτοπάρει από την πολύτιμη προσφορά.

Η εικόνα ήταν τότε για μένα πρωτόγνωρη. Αργότερα συνέβηκε να την ξαναδώ αρκετές φορές, αλλά και να τη ζήσω ο ίδιος, γιατί είχα την τύχη ν' απλώσω κι εγώ το χέρι με τον ίδιο τρόπο για ένα «τοσοδά» κομματάκι ψωμί. Καθώς μάλιστα ήμουν πιο κοντός από τους άλλους συνδιεκδικητές μου, τεντωνόμουν κι έτρεμα και λαχταρούσα ώσπου να μπορέσω να το πιάσω.

Ας είναι. Η μάνα μου έδωσε όλο το ψωμί, έδωσε και το γάλα. Όσοι δεν πρόφτασαν, συνέχισαν την κοπιαστική πορεία τους νηστικοί και πικραμένοι, ενώ οι άλλοι, οι «τυχεροί», εύχονταν κι ευχαριστούσαν και πάλι εύχονταν:

- Ας είσαι καλά, κυρά.
- Ο Θεός να στο ξεπληρώσει το καλό που μας έκανες.
- Να χαίρεσαι τον άντρα σου και τα παιδιά σου.
- Ο Θεός να σου το ξεπληρώσει...

Ένας λεβεντόκορμος κρητικός τα είπε με το δικό του τρόπο:

– Χαιράμενη νάσαι. Ο Θεός να σε ξεμισεύγει και να σου πέμπει ούλα τα καλά στο σπιτικό σου.

Κι ένας ρουμελιώτης τράβηξε από το άλογό του ένα «ιππόσαγμα» και μας το πρόσφερε.

Ήταν μια εγγλέζικη κουβέρτα, απ' αυτές που έβαζαν κάτω από τις σέλες των αλόγων, με ζωηρό μπλε χρώμα και με κίτρινα καλλιγραφικά γράμματα κεντημένα στη μέση, που την είχαμε, θυμάμαι, χρόνια πολλά.

– Πάρτε το· είπε. Πάρτε το να με θυμάστε. Εγώ δεν το θέλω. Θ' αναγκαστώ να το πετάξω πιο πέρα. Το άλογό μου δε βλέπω ν' αντέχει για πολύ.

Την άλλη μέρα δεν ακολούθησα τη μάνα μου στο Διάσελο, γιατί με στείλανε να φυλάξω τις γίδες. Έτσι αρκέστηκα αναγκαστικά στο ν' αγναντεύω από μακριά τους στρατιώτες, που όλο περνούσαν. Κι εκεί που είχα στηθεί στην άκρη ενός χωραφιού καλλιεργημένου με στάρι και το βλέμμα μου πήγαινε πότε στις γίδες και πότε στο δρόμο με τους πεζοπόρους, ξαφνικά βλέπω κάτι παράξενο: στο «Τυφλό», λίγο κάτω από το δρόμο, ξεχώριζε ανάμεσα σε αραιούς θάμνους ένα μεγάλο άσπρο πράγμα. Βελέντζα δεν ήταν σίγουρα, ούτε σεντόνι ούτε άλλο άσπρο ρούχο. Όμως, ούτε και για ζωντανό πλάσμα φαινόταν. Το παρατηρούσα ώρα πολλή και δεν κουνήθηκε καθόλου.

Φωνάζω τον πατέρα μου και του το δείχνω. Κοίταξε κι εκείνος, ξανακοίταξε, έκανε υποθέσεις, αλλά συμπέρασμα σίγουρο δεν μπόρεσε να βγάλει. Στο τέλος αποφάσισε να πεταχτεί ως εκεί, να ιδεί και να λύσει την απορία μου, που ήταν τώρα και δική τους απορία.

Γύρισε σε μια ώρα.

– Είναι ένα άλογο· είπε. Ένα άλογο πεσιμένο από την κούραση και την πείνα. Θα ψοφήσει εκεί και θα βρωμίσει τον τόπο.

– Γιατί να ψοφήσει, πατέρα; Είπα εγώ. Να πάμε να το πάρουμε. Να το ταΐσουμε λίγο και να το φέρουμε στο σπίτι.

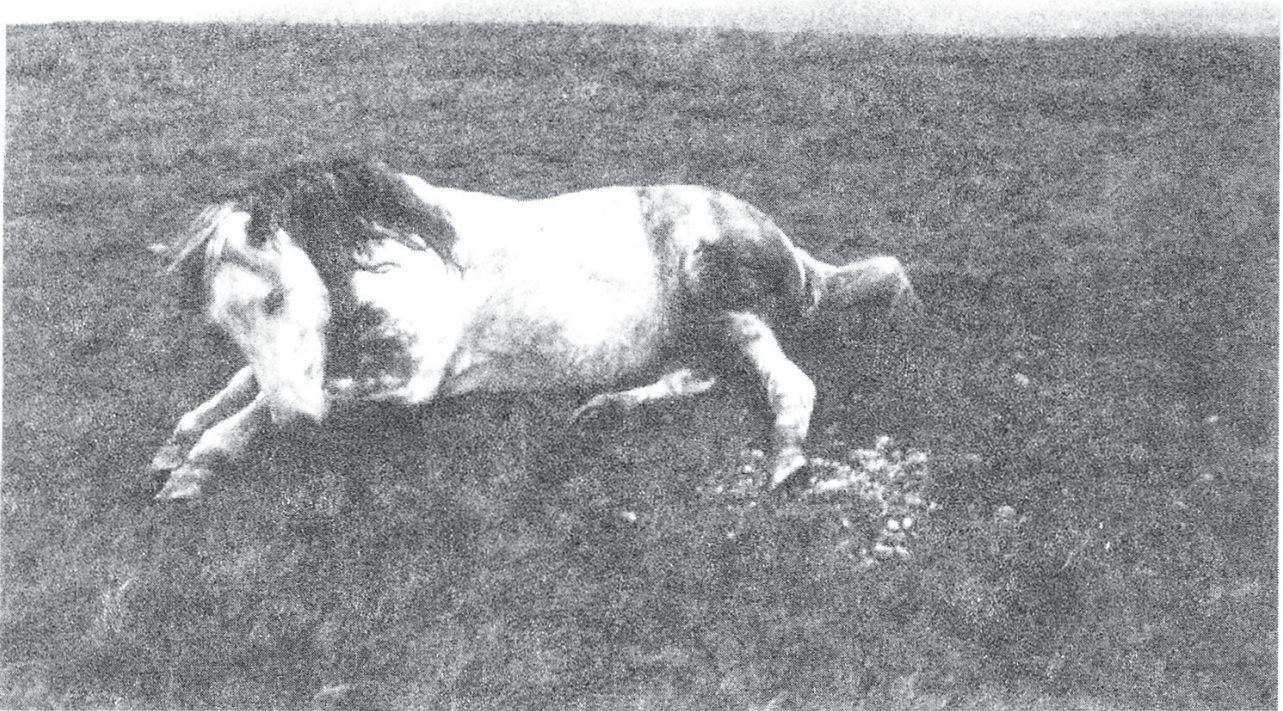
– Τι το θέλουμε εμείς, παιδί μου; Ούτε σαμάρι έχει για να το φορτώνουμε, ούτε τίποτα. Φαίνεται πως θα είχε σέλα και την πήραν οι στρατιώτες που το παράτησαν. Ύστερα αυτό είναι ψοφίμι· τι να το κάνουμε;

Εγώ δεν το έβαλα κάτω. Επέμεινα πολύ και στο τέλος νίκησα. Δεν ξέρω βέβαια αν κατάφερα να τον πείσω ότι έτσι έπρεπε να γίνει ή αν συγκατατέθηκε μόνο και μόνο για να μη μου χαλάσει το χατήρι, αλλά αυτό δεν είχε καμία σημασία. Εκείνο που μετρούσε ήταν ότι πριν από το μεσημέρι είχαμε φύγει οι δυο μας για το Τυφλό, κουβαλώντας κάμποσο χορτάρι κι έναν κουβά νερό.

Το άλογο βρισκόταν ακόμα εκεί. Ο πατέρας μου του έριξε το χορτάρι κι εκείνο άρχισε να τρώει με βουλιμία όσο εγώ στεκόμουν παράμερα και δεν αποφάσιζα να πλησιάσω. Είναι, βλέπεις, άλλο πράγμα το να θέλεις ν' αποκτήσεις ένα άλογο κι άλλο το να βρεις το κουράγιο να το πλησιάσεις. Πολύ περισσότερο, όταν ποτέ άλλοτε δεν

έχεις βρεθεί σε ανάλογη θέση κι όταν έχεις ακούσει ότι τα άλογα και τα μουλάρια μπορεί και να κλωτσούν ή και να δαγκώνουν.

Τελικά υπερνίκησα τους δισταγμούς μου –μ’ ενθάρρυνε πολύ ο πατέρας μου– και πλησίασα. Άπλωσα δειλά το χέρι, άγγιξα το λαιμό του, το χάιδεψα. εκείνο διέκοψε το μάσημα του χορταριού και γύρισε το κεφάλι του προς το μέρος μου. Το κοίταξα ίσα στα μάτια κι αυτό ανταποκρίθηκε στη στιγμή. Με κοίταξε με τα κουρασμένα κι ωστόσο όμορφα μάτια του και μέσα στο βλέμμα του διέκρινα, θαρρώ, μιαν ημερότητα και μια καλοσύνη απέραντη όσο κι ανυστερόβουλη. Ήταν κατι που ποτέ, μα ποτέ, δεν βρήκα στο βλέμμα των ανθρώπων, ούτε και σε άλλου ζώου το βλέμμα.

Τα μάτια μου του είπαν τότε –το άλογο δεν μπορούσε παρά να κατάλαβε– πόσο πολύ ήθελα να γίνουμε φίλοι, πόσο λαχταρούσα να το ιδώ δυνατό κι ωραίο να βόσκει στα χωράφια ή να καλπάζει στο δρόμο μ’ εμένα στη ράχη του. Κι εκείνο μου είπε με τα μάτια του ότι δεχόταν τη φιλία μου· ότι ήταν πρόθυμο να κάνει το κάθε μου χατήρι, αρκεί να μπορέσει να σταθεί στα πόδια του.

Αυτή δεν ήταν απλά και μόνο η πρώτη συμφωνία μας. Ήταν κάτι πολύ σημαντικό και πιο ωραίο: η αρχή μιας επικοινωνίας, μιας συνομιλίας χωρίς λόγια, που έμελλε να επαναληφθεί πολλές φορές στους μήνες που ακολούθησαν, για να εξελιχθεί σε μιαν αμοιβαία τρυφερή αγάπη, σ’ έναν έρωτα, θα έλεγα, και να καταλήξει απροσδόκητα σε πόνο απέραντο και σε δάκρυ πολύ.

Ας γυρίσω όμως στην πρώτη εκείνη μέρα:

Κατά το απόγευμα, αφού είχε φάει όλο το χορτάρι και είχε πει όλο το νερό που του δώσαμε, το άλογο μπόρεσε να σηκωθεί και να σταθεί στα πόδια του. Και τότε φάνηκε αυτό που πραγματικά ήταν: ένα κάτασπρο πανύψηλο άτι –το δικό μου κεφάλι έφτανε μόλις ως τη μέση της κοιλιάς του– με πλούσια χαίτη και μακριά φουντωτή ουρά. Στο κορμί του, αν και κοκκαλιάρικο, διέκρινες μια ξεχωριστή αρχοντιά. Και το κεφάλι του, με τα πλατιά ρουθούνια και τα μικρά στητά αυτιά, είχε μια περηφάνια περίσσια.

Το πήραμε και, σιγά σιγά, φτάσαμε στο σπίτι. Εκεί, τις δέκα-δεκαπέντε επόμενες μέρες, έμεινε να βόσκει ολημερίς πλαγιασμένο στο έδαφος, στη στάση που κοιμούνται ή αναπαύονται τα ζώα. Όρθιο σηκωνόταν μόνο για να μετακινηθεί λίγο πιο πέρα, όταν πια είχε ξυρίσει κυριολεκτικά το χορτάρι γύρω από το σώμα του, ως εκεί που μπορούσε να φτάσει τεντώνοντας το λαιμό του και στριφογυρίζοντας επιτόπου. Στη νέα του θέση ξαναπλάγιαζε κι άρχιζε πάλι να βόσκει.

Έτσι πλαγιασμένο το έβρισκα κάθε φορά που τα κατάφερα να τρέξω και να βρεθώ κοντά του. Διέκοπτε τότε το βόσκημα για να δεχτεί τα χάδια μου, ν' ακούσει τις παιδιάστικες εξομολογήσεις για τις επιθυμίες και τα παράπονά μου, να μου μιλήσει με το μυστικό εκείνο κώδικα των ματιών και των κινήσεων, που τελειοποιούσαμε σιγά σιγά οι δυό μας.

Η πολυήμερη ανάπαυση και η πλούσια τροφή έφεραν τα αποτελέσματά τους. Το άλογο δυνάμωσε, πάχυνε, ομόρφυνε. Τα πλευρά του έπαψαν να διακρίνονται κάτω από το δέρμα του, οι τρίχες του κορμιού του γυάλισαν, οι κινήσεις του έγιναν σβέλτες και γεμάτες χάρη. Από τη μια μέρα στην άλλη έβοσκε όλο και περισσότερες ώρες όρθιο, ώσπου έπαψε εντελώς να πλαγιαρίζει κι άρχισε να «αλωνίζει» όλο το χώρο γύρω, ζωηρό και χαριτωμένο.

Εγώ, βέβαιος πια ότι ποτέ δε θα δοκίμαζε να μου κάνει κακό, γινόμουν όλο και πιο τολμηρός μαζί του. κρεμόμουν με τα χέρια από το λαιμό του και έκανα κούνια, τραβούσα την ουρά και τη χαίτη του, χωνόμουν κάτω από την κοιλιά του. Εκείνο δεχόταν πρόθυμο τις παιδικές τρέλες μου και συμμετείχε φανερά στη χαρά μου, κουνώντας πέρα δώθε την ουρά του. Όχι πως στις σχέσεις με τους υπόλοιπους του σπιτιού είχε προβλήματα. Με όλους ήταν καλό και πρόθυμο. Αλλά σε μένα έδειχνε μια ιδιαίτερη αδυναμία και μια αγάπη ξεχωριστή.

Τις ίδιες εκείνες μέρες και με τον ίδιο περίπου τρόπο, είχε αποκτήσει άλογο και η οικογένεια του ξαδέρφου μου, του Τηλέμαχου. Είχε χρώμα σκούρο καφέ προς το μαύρο και ήταν πιο κοντό και πιο παχύσαρκο από το δικό μας. Είχε μάλιστα και σαμάρι, που το δανειστήκαμε κι εμείς μερικές φορές, για να πάμε στο μύλο ή να μεταφέρουμε φορτία από τα χωράφια μας. Αλλά εκείνο δεν ήταν παρά ένα συνηθισμένο άλογο: ένα ήσυχο ζώο, που δεν κλωτσούσε, δε δάγκωνε, υπάκουε στους ανθρώπους, μα τίποτε περισσότερο. Τούλειπε η χάρη στο παράστημα, η σβελτάδα στην κίνηση, η σπίθα στη ματιά. Τούλειπε προπαντός η ικανότητα να καταλαβαίνει τη γλώσσα των παιδιών και να παίζει μαζί τους.

Ξαναγυρίζω στα δικά μας. Μια μέρα σοφίστηκα ένα παιχνίδι κάπως διαφορετικό: να περνώ τρέχοντας ανάμεσα στα πόδια του αλόγου (μέσα από το ένα - έξω από το άλλο) και να σχηματίζω στην πορεία μου οχτάγρια. Δοκίμασα αμέσως, αλλά δε χωρούσα. Παίρνω τότε ένα-ένα τα πόδια του ζώου και τα μετακινώ στη διάσταση. Εκείνο έμεινε ακίνητο στη στάση που το έβαλα, ενώ εγώ άρχιζα το χαρούμενο πέρασμά μου κάτω από την κοιλιά κι ανάμεσα στα σκέλη του. Η επιτυχία μ' ενθουσίασε. Άρχισα να ξεφωνίζω, να γελάω, να τρέχω όλο και πιο γρήγορα. Και τότε έγινε τούτο το απίστευτο: χωρίς να μετακινηθεί από τη θέση του το άλογο, άρχισε να κουνάει δεξιά κι αριστερά την ουρά του και να χρεμετίζει χαρούμενο, κάνοντας σεκόντο στα δικά μου ξεφωνητά και δείχνοντας με τον πιο αδιάφευστο τρόπο τη συμμετοχή του στο παιχνίδι και στη δική μου χαρά.

Πόση ώρα κράτησε το παιχνίδι μας δεν ξέρω και δε θα μπορούσα να πω. Εκείνο που ξέρω είναι ότι επαναλήφθηκε πολλές φορές από τότε, πάντα με τον ίδιο ενθουσιασμό, πάντα συνοδευόμενο από το χαρούμενο χρεμέτισμα και το ρυθμικό κούνημα της ουράς του αλόγου. Μόνο που τώρα πια δεν χρειάζονταν να μετακινώ εγώ τα πόδια του στη διάσταση. Τα άνοιγε μόνο του μόλις καταλάβαινε –κι εύκολα καταλάβαινε– ότι αυτό θα είναι το παιχνίδι της ημέρας.

Η φιλία μου με το άλογο και η αγάπη γι' αυτό, που όλο και μεγάλωνε, έλυσαν κι ένα μόνιμο πρόβλημα της οικογένειας:

Οι γονείς μου μ' έστελναν συχνά, κάθε μέρα σχεδόν, πότε στη Λίμη –κάπου μια ώρα μακριά– πότε στην Κρανούλα ή στον Κήπο να βοσκήσω τις γίδες και τα γελάδια μας. Αυτή ήταν για μένα μεγάλη αγγαρεία και γι' αυτό οι διαμαρτυρίες και τα κλάματα

πολύ συνηθισμένα. Από τη μέρα όμως που το άλογο εντάχθηκε στο κοπάδι και το ακολουθούσε στη βοσκή, όχι μόνο δεν αρνιόμουν να είμαι εγώ ο βοσκός αλλά χαλούσα τον κόσμο αν κάποτε τύχαινε να με προορίζουν για άλλη δουλειά.

Τόσο στον πηγαισμό όσο και στην επιστροφή, έβαζα μπροστά τις γίδες, τα γελάδια και το γάιδαρό μας κι εγώ ακολουθούσα καμαρωτός καβάλα στο άλογο. Το πώς κατόρθωνα να βρεθώ στη ράχη ενός τόσο ψηλού ζώου μην το ρωτάτε. Μια-δυο φορές στην αρχή με ανέβασε ο πατέρας μου. Την τρίτη το τράβηξα δίπλα σε μια πέτρα και, ανεβαίνοντας σ' αυτή, κατόρθωσα να καβαλικέψω μόνος μου. Από 'κει και πέρα ο φίλος μου διάλεγε μόνος του την πέτρα και με καλούσε κοντά του με το γνώριμο πια χρεμέτισμά του και με το κούνημα της ουράς του. Κι εγώ πηδούσα ή σκαρφάωνα στη ράχη του, γατζωνόμουν γερά από τη χαιτή του και ήμουν ο πιο ευτυχισμένος καβαλάρης του κόσμου.

Μια μέρα θέλησα να κάμω καλπασμό. Διάλεξα για το σκοπό αυτό τη διαδρομή από την αυλή του σπιτιού ως το Σταυρό, κάπου διακόσια μέτρα μακριά, που ήταν ο πιο ομαλός δρόμος της περιοχής. Το άλογο δεν μου αρνήθηκε ούτε αυτό το παιχνίδι. Με πήγε καλπάζοντας ως το σημείο που είχα διαλέξει, για να το σταματήσω εκεί μ' ένα «σι...», να το γυρίσω καλπάζοντας προς το σπίτι κι από την αυλή –μ' ένα δεύτερο «σι...»– πάλι καλπάζοντας προς τον Σταυρό. Ενθουσιάστηκα. Το ανάλαφρο τίναγμα του κορμιού μου πάνω στη ράχη του ζώου και το ποδοβολητό του, που ηχούσε ρυθμικά στ' αυτιά μου, με συνεπήραν ολόκληρο. Έτσι, ούτε που σκέφτηκα πια να το σταματήσω και να το γυρίσω. Εγώ να καλπάζουμε ήθελα κι ας με πήγαινε το άλογο ακόμα και στην άκρη του κόσμου.

Όμως δεν με πήγε. Φτάνοντας για δεύτερη φορά στο σημείο, όπου το είχα σταματήσει λίγο πριν, αντί να συνεχίσει το τρέξιμο και πέρα απ' αυτό, όπως ο καθένας θα περίμενε, ανέκοψε την ταχύτητά του, έκαμε στροφή κι άρχισε να καλπάζει πάλι προς την αυλή, ύστερα πάλι προς το Σταυρό και πάλι προς την αυλή, και πάλι και πάλι...

Έδειχνε έτσι για μια ακόμα φορά την εξαιρετική νοημοσύνη του, τα σπάνια χαρίσματά του, την αφοσίωσή του. Όσο για μένα, ξετρελαμένος από την καινούργια αυτή ανακάλυψη, αφέθηκα να με πηγαίνει και να με φέρνει από τη μια άκρη στην άλλη, ώσπου απόκαμα από την κούραση. Και τότε μόνο σκέφτηκα να το σταματήσω.

Το πιο συγκινητικό περιστατικό, μου έτυχε μια μέρα του Αυγούστου, την ώρα που γύριζα το κοπάδι απ' τη βοσκή. Ακολουθούσα τα γιδογέλαδα, καβαλάρης όπως πάντα και σιγοτραγουδούσα ξέγνοιαστος, όταν, ξαφνικά, σε κάποια ανηφοριά, τα χέρια μου ξέφυγαν από τη χαιτή, το σώμα γλίτρησε προς τα πίσω και, χωρίς να το καταλάβω, βρέθηκα πεσμένος στη γη.

Ευλογημένη ώρα. Γιατί το πέσιμό μου έγινε αφορμή να ζήσω κάποιες στιγμές ανεπανάληπτες:

Το άλογο σταμάτησε απότομα και η ανησυχία του ήταν ολοφάνερη. Μετακίνησε το πίσω πόδι του με μεγάλη προσοχή –μην κάνει λάθος και με πατήσει κι αμέσως μετά

γύρισε, έσκυψε, με μύρισε επίμονα. Εγώ, που δεν είχα χτυπήσει, μετά το πρώτο σάστισμα σηκώθηκα. Κι εκείνο ξέσπασε τότε σ' ένα χαρούμενο, γάργαρο και μακρόσυρτο χρεμέτισμα, που το επανέλαβε δεύτερη και τρίτη φορά, ενώ παράλληλα κουνούσε ρυθμικά την ουρά του. Ποιος άνθρωπος αλήθεια και ποιος φίλος μπορούσε τη στιγμή εκείνη να μου φανερώσει πιο πειστικά την τρυφερή στοργή του, την άδολη αγάπη του, την αγνή φιλία του;

Τέλος, το άλογο προχώρησε λίγο πιο πάνω, βρήκε την κατάλληλη πέτρα, σταμάτησε δίπλα της και με κάλεσε, όπως τόσες φορές, να καβαλικέψω και πάλι.

Το καλοκαίρι εκείνο πέρασε έτσι, ανέμελο και χαρούμενο. Το ίδιο και το μισό φθινόπωρο ώσπου κάποια μέρα του Οκτωβρίου, έφτασε απροσδόκητα η ώρα του θρήνου.

Την ημέρα εκείνη δεχτήμαμε την επίσκεψη ενός ξένου. Ήταν ένας αγωγιάτης από τον Καταρράχτη, που όπως έδειξαν τα πράγματα, ο πατέρας μου τον περιέμενε.

Κάθησαν στο πεζούλι της αυλής. Αντάλλαξαν μερικές κουβέντες, έστριψαν τσιγάρο. Ύστερα σηκώθηκαν, κουβεντιάζοντας πάντα, πήγαν προς το δέντρο, που ήταν δεμένο το άλογο. Εκεί σταμάτησαν και όλο κουβεντιάζαν. Ο ξένος άνοιξε το στόμα του ζώου και είδε μέσα τα δόντια του.

Εγώ τους έβλεπα από μακριά και καμάρωνα. Σίγουρα ο πατέρας μου έλεγε στον ξένο για τα χαρίσματα του αλόγου –έτσι νόμιζα– και για τα παιχνίδια που κάναμε μαζί. Πώς λοιπόν να μην καμαρώνω;

Σε λίγο οι δύο άντρες –πατέρας και ξένος– ξαναγύρισαν στο πεζούλι. Πλησίασα κι εγώ. Έστριψαν πάλι τσιγάρο, και ύστερα:

– Που λες πατριώτη, όπως σου τάπα. Εγώ για πούλημα τόχω. Πλήρωσέ το και πάρτο.

Ήταν ο πατέρας που μίλησε. Ύστερα ο άλλος:

– Να συμφωνήσουμε και να το πάρω. Εγώ γι' αυτό ήρθα. Όμως, πολλά ζητάς.

Τότε μπήκα στο νόημα της κουβέντας τους κι ήταν σαν να με χτύπησε κεραυνός. Ώστε αυτό ήταν λοιπόν! Ο ένας πουλούσε το άλογό μου και ο άλλος το αγόραζε, χωρίς ούτε καν να με λογαριάσουν... Ώστε αυτό ήταν!

Προσπάθησα να μεταπείσω τον πατέρα μου, αλλά του κάκου. Ήταν αποφασισμένος να το πουλήσει το άλογο γιατί πλησίαζε, λέει, ο χειμώνας και δεν είχαμε αρκετή τροφή να το ταΐσουμε, γιατί δε μας ήταν και πολύ χρήσιμο, μια και δεν είχε σαμάρι, γιατί οι Ιταλοί κατακτητές ζητούσαν να τους παραδοθούν όλα τα ζώα που είχαν ξεμείνει από τον πόλεμο και ίσως να μας το παίρνανε....

Ανθρώπινη λογική, που δεν είχε καμία σχέση με την καρδιά. Συλλογισμοί πεζοί, που πρόσβαλαν βάνουσα μια σχέση όμορφη, ρομαντική, γεμάτη αγάπη.

Αφού είδα ότι η επιθυμία και τα επιχειρήματά μου δεν έφεραν αποτέλεσμα, βάλθηκα να εμποδίσω τη συμφωνία τους με τα κλάματα, τις φωνές, τη φασαρία, αλλά απέτυχα και πάλι. Πήγα τότε και γαντζώθηκα με τα χέρια μου στο λαιμό του αλόγου,

προσπαθώντας να εμποδίσω έτσι την παράδοσή του ή να με πάρει κι εμένα ο αγωγιάτης.

Μάταιος κόπος. Ο πατέρας μου έλυσε την τριχιά από το δέντρο, έδωσε στον άλλον την άκρη της και –με κάποια προσπάθεια είναι αλήθεια– άνοιξε τα χέρια μου απ' το λαιμό του ζώου και με τράβηξε παράμερα, ενώ εγώ σπάραζα από το κλάμα.

Το άλογο γύρισε και με κοίταξε πονεμένα. Μόνο αυτό. Ούτε χρεμέτισε ούτε την ουρά του κούνησε. Την άλλη στιγμή ακολούθησε υπάκουο τον αγωγιάτη, που το τραβούσε κιόλας προς το δρόμο...

Το ακολούθησα με το βλέμμα, κλαίγοντας γοερά, ώσπου κρύφτηκε στη στροφή. Και τότε έπεσα μπρούμυτα και εξακολούθησα να κλαίω ως αργά το βράδυ.

Ο επίλογος αυτής της ιστορίας θα φανεί, ίσως, αστείος, μα έτσι έγινε. Το άλογο για μένα είχε χαθεί οριστικά: είχε πεθάνει. Έπρεπε λοιπόν να το θάψω με όλες τις τιμές που του έπρεπαν και να το κλάψω όπως κλαίνε όλους τους αγαπημένους νεκρούς. Το σώμα του, ωστόσο, μούλειπε. Ήταν ανάγκη να βρω κάτι δικό του κι εκείνο να θάψω. Έτσι βγήκα στα χωράφια, μάζεψα με θρήνους όλες τις ξεραμένες κοπριές του που βρήκα και τις έβαλα σε κουτιά. Ετοίμασα ύστερα ένα «νεκροταφείο», όπου τις έθαψα κλαίγοντας –έναν τάφο για κάθε κουτί. Έχτισα τέλος με επιμέλεια όλους τους τάφους, τους στόλισα με λουλούδια, τοποθέτησα επάνω σταυρούς. Κι εκεί πήγαινα κάθε μέρα από τότε –μήνες και μήνες– και μοιρολογούσα κι έκλαιγα.

Σήμερα βέβαια το «νεκροταφείο» εκείνο δεν υπάρχει: ούτε κι εγώ περνώ πια από κει. Όμως, η θύμηση του αλόγου μου μου φέρνει ακόμα έναν κόμπο στο λαιμό.

Νίκος Κουτσοκώστας

Δραστηριότητες και προοπτικές του συλλόγου μας

ΜΙΑ ΣΕΙΡΑ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ πραγματοποιήθηκε κι αυτό το καλοκαίρι στο χωριό μας, όπως το πανηγύρι στο βουνό, η λαϊκή βραδυά, η αιμοδοσία.

Η συμμετοχή του κόσμου σ' αυτές τις εκδηλώσεις είναι μεγάλη, πράγμα που δημιουργεί στο σύλλογό μας την ευθύνη να συνεχιστούν με αμείωτη ένταση αυτές οι δραστηριότητες. Για μας μεγάλη σημασία έχει να μη σταθούμε στις ήδη γνωστές μορφές διασκέδασης αλλά να προβληματιστούμε για την αναζήτηση και νέων μορφών ψυχαγωγίας και επικοινωνίας. Και προς αυτή την κατεύθυνση προσανατολίζονται οι ενέργειές μας.

Όσον αφορά την αιμοδοσία υπήρξε μεν ανταπόκριση ορισμένων συγχωριανών, αλλά όχι αυτή που περιμέναμε. Ο κόσμος θα πρέπει να ευαισθητοποιηθεί στην προσφορά αίματος και να ανταποκρίνεται περισσότερο. Νιώθουμε την ανάγκη να ευχαριστήσουμε τον πρόεδρο της Πανηπειρωτικής ο οποίος ανταποκρίθηκε στο κάλεσμά μας και προσέφερε πρώτος αίμα και παραβρέθηκε στη λαϊκή βραδυά.

Με επιτυχία και μεγάλη συμμετοχή κόσμου πραγματοποιήθηκε στην πλατεία του χωριού η λαϊκή βραδυά. Μια μορφή εκδήλωσης που δείχνει τη διάθεση του κόσμου να διασκεδάσει όπως και όποτε θέλει χωρίς τη συνήθη επιπλέον οικονομική επιβάρυνση.

Κορυφαία εκδήλωση του καλοκαιριού, το πανηγύρι στο βουνό. Για δεύτερη συνεχή χρονιά οι σύλλογοι διοργάνωσαν το πανηγύρι στον φυσικό του χώρο και η επιτυχία του ξεπέρασε τις προσδοκίες μας, τόσο από την άποψη της συμμετοχής του κόσμου όσο και από αυτήν της άψογης οργάνωσης. Εκτός από τα μέλη των Διοικητικών Συμβουλίων των συλλόγων Αθήνας και Άρτας, σημαντική ήταν η βοήθεια πολλών συγχωριανών. Οι προσδοκίες μας στο να πάρει το πανηγύρι ευρύτερο χαρακτήρα και να γίνει πολιτιστικό γεγονός των ανατολικών Τζουμέρκων και όχι μόνο, γίνεται σιγά σιγά πραγματικότητα. Εκτός των άλλων ευχαριστούμε ιδιαίτερα για την υλική προσφορά τους τον Παύλο Πουρναρά, Παντελή Παππά και Σωτήρη Καττή.

Αξιοσημείωτο γεγονός ήταν η μεγάλη συμμετοχή της νεολαίας πράγμα που μας χαροποιεί ιδιαίτερα. Η διάθεση αυτή των νέων μας για συμμετοχή στις παραδοσιακές κοινωνικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις του χωριού μας και οι συντονισμένες ενέργειες των συλλόγων μπορούν από κοινού να αποτελέσουν τον κύριο κορμό των δραστηριοτήτων μας ώστε να μπορούμε να προσβλέπουμε με αισιοδοξία για τη συνέχεια και τη διατήρηση της παράδοσης, όπως και για τη γενικότερη καλή και προοδευτική πορεία μας.

γράμμα από ένα νησιώτη

Αγαπητοί φίλοι και φίλες

γεια σας και χαρά σας. Σήμερα θα είμαι κριτικός και λίγο γκρινιαρός.

Φθινόπωρο και... και τι; Τι ταιριάζει καλύτερα στο φθινόπωρο;

Φθινόπωρο και ...τρύγος; Μα τα αμπέλια μειώνονται αφού μειώνεται και ο κόσμος στο χωριό και λείπουν οι νέοι. Άλλωστε, ο τρύγος σήμερα δεν έχει καμιά σχέση με τον τρύγο που θυμούνται και διηγούνται οι παλιότεροι. Με εκείνον τον τρύγο, που ήταν σωστό πανηγύρι. Βέβαια, ο τρύγος σε εσάς, με τα δύσκολα και ορεινά κλίματα και τα ιδιαίτερα κλήματα σας –όπως οι ζαμπέλες– δεν είναι ίδιος με τον δικό μας στο νησί, όπου η αναστάτωση είναι ακόμα και σήμερα γενικευμένη. Σίγουρα όμως, ακόμα και στη ζώνη της ελιάς και της αμπέλου που ανήκει το νησί μου, το σύμπτωμα της μείωσης και της γήρανσης του πληθυσμού έχει κάνει τα κλήματα πολύ λιγότερα και ίσως περισσότερο θλιμμένα. Για πολλούς όμως ακόμη –ευτυχώς– φθινόπωρο σημαίνει τρύγος.

Φθινόπωρο και τσίπουρα; Νάστε καλά όσοι ακόμα κρατάτε αυτή τη γιορτή, την τελετή, τη διαδικασία να φτιάχνετε τσίπουρα. Μακάρι τα τσίπουρα που θα βγάλετε να είναι καλά και αρκετά για όλο το χρόνο και να περισσέψουν ώστε να τα πουλήσετε και να βγάλετε και κάποια χρήματα ως ανταμοιβή για τον κόπο σας. Όμως μπορείτε ή υπάρχει αυτή η ιδιότυπη αποσταξοαπαγόρευση που κάνει δύσκολη τη ζωή σας και επιβάλλει ένα καθεστώς γενικευμένης παρανομίας όπως και στο νησί μου;

Φθινόπωρο και πρωτοβρόχια; Ό,τι δεν έχουμε τσιμεντάρει ακόμα, ναι, μοσχομυρίζει με τα πρωτοβρόχια. Σίγουρα, η πλατεία του χωριού δε μοσχομυρίζει πια, αλλά, ας είναι κι έτσι, αφού το χώμα και η λάσπη περισσεύουν σε όλο το υπόλοιπο χωριό. Ωστόσο, μακριά από σχέδια επέκτασης των τσιμεντών χωρίς καλή και φροντισμένη διαρρύθμιση ώστε το πράσινο να κυριαρχεί και να επιβάλλεται ως σήμα κατατεθέν του χωριού.

Φθινόπωρο και συγκομιδή καυσόξυλων; Ασφαλώς, γιατί τα τζάκια περιμένουν να ζήσουν τις δόξες του χειμώνα, να γίνουν πάλι το κέντρο του σπιτιού, η ΕΣΤΙΑ της οικογένειας. Από πού όμως η συγκομιδή; Αν είναι από τα κτήματα έχει καλώς. Αν είναι από το δάσος επίσης έχει καλώς, αν γίνεται με τάξη και σκοπό τη βελτίωση και του ίδιου του δάσους. Έχει όμως πρόσβαση το χωριό στο δάσος; Μπορεί να κάνει κλαδονομή ή έστω και κάποια υποτυπώδη διαχείριση με την επίβλεψη και την καθοδήγηση του δασαρχείου προκειμένου να εξασφαλιστούν τα καυσόξυλα του χειμώνα; Όπως και νάχει η κατάσταση, σίγουρα η παράνομη υλοτόμηση για καυσόξυλα δεν πρέπει να

γίνεται από κανέναν, γιατί έτσι όλοι θα το κάνουν και μάλιστα μυστικά ο ένας από τον άλλον, με ένα αίσθημα συννεοχής και γενικευμένης παρανομίας και χωρίς να αντιμετωπίζουν έτσι από κοινού ένα συλλογικό-κοινό πρόβλημα.

Φθινόπωρο και μερεμέτια; Σίγουρα ναι γιατί όλο και κάποιο κεραμίδι θα στάξει. Αν βέβαια υπάρχουν κεραμίδια ή πλάκες από σχιστόλιθο και όχι τσιμεντένια επίπεδη στέγη που δήθεν έχει λιγότερα προβλήματα. Δεν είναι μόνο η συνολική αισθητική του χωριού που χαλάει με τις τσιμεντένιες στέγες αντί για τις κανονικές σκεπές. Είναι και το γεγονός, που συχνά παραβλέπουμε, ότι η τσιμεντένια σκεπή θέλει μόνωση για να μην μπαίνει υγρασία, άσε που είναι κρύα τα χειμώνα και ζεστή το καλοκαίρι. Μερεμέτια λοιπόν, μαζί με την ευχή μου στον μακροχρόνιο προγραμματισμό που κάνει κάθε σπίτι να προβλέψουν όσοι έχουν τσιμεντόπλακες να τις αντικαταστήσουν ή να τις καλύψουν με κεραμίδι. Μακάρι σε 10 χρόνια όλο το χωριό –και το δικό σας και το δικό μου– νάναι με κεραμίδια και νάναι περήφανα γι' αυτό.

Φθινόπωρο και αποχωρισμός από τους συγγενείς που μένουν στην πόλη ή στο εξωτερικό; Ναι, είναι κι αυτό μέσα στο φθινόπωρο, ιδιαίτερα τις τελευταίες δεκαετίες. Κάθε κατεργάρας, λοιπόν, στον πάγκο του για την έναρξη της περιόδου των τηλεφώνων και της αλληλογραφίας. Ωστόσο, είναι σίγουρο ότι η απομόνωση του χειμώνα και το κρύο μεγαλώνουν όταν δεν υπάρχει η ζεστασιά των νέων γενεών, όταν λείπουν τα εργατικά χέρια μαζί με τις καρδιές των συγγενών. Και αυτό ισχύει τόσο για το χωριό σας όσο και για κάθε νησιώτικο χωριό όσο τουριστικό και να είναι.

Ανασυγκρότηση, αναδιάταξη της κοινωνίας, και μια κάποια μελαγχολία αποχωρισμού που έρχεται να συνταιριάξει με τη μελαγχολία των φθινοπωρινών φύλλων, ναι, και αυτά σηματοδοτούν το φθινόπωρο. Σε πολλούς από εσάς που μένετε στο χωριό, οι μεγάλης ηλικίας κυρίως, αλλά και σε εμάς που φεύγουμε για την πόλη, οι νεότεροι κυρίως, μια κοινή σκέψη πλανάται: «Ποιος θα λείπει άραγε μέχρι του χρόνου που όλοι μας θάχουμε γίνει ένα χρόνο μεγαλύτεροι;»

Φαίνεται ότι από όπου και να πιάσεις αυτή την εποχή, το φθινόπωρο, ανακύπτουν διάφορες σκέψεις και αποκαλύπτονται διάφορα προβλήματα που «άστα καλύτερα, μην τα σκέφτεσαι». Όμως, όχι! Η ανθρώπινη κοινωνία χωράει και τη χαρά, και τη στεναχώρια και προχωράει επειδή καταφέρνουμε να αντιμετωπίζουμε τη στενοχώρια και να δημιουργούμε χαρά.

Και για την ιστορία, το ρωμαϊκό έτος άρχιζε με το φθινόπωρο. Το ίδιο συμβαίνει και με το εβραϊκό έτος και ίσως και με άλλα έτη άλλων εθνών κι εποχών.

Για μας λοιπόν, τώρα που κλείνει ο ετήσιος κύκλος της παραγωγής (σπορά-κάρπια-συγκομιδή) και αρχίζει ένας νέος κύκλος, «καλό κύκλο» σας εύχομαι, δηλαδή... «καλή χρονιά» με υγεία και με διάθεση να αντιμετωπίζετε τα κοινά προβλήματα από κοινού.

με αγάπη
Ηλίας Γιαννίρης

Αγαπητοί Συγχωριανοί

Θα ήταν μεγάλη παράλειψή μου αν δεν είχα εκφράσει τα θερμά μου συγχαρητήρια προς όλους εσάς για τις φιλότιμες πράγματι προσπάθειες που κάνετε για να βγει το περιοδικό «Χάος και Όψη»... Προσωπικά πιστεύω ότι μόνο τα καλά λόγια με τα πολλά «λιβανίσματα» δεν ωφελούν πάντα. Γι' αυτό θα μου επιτρέψετε να κάνω και μια μικρή κριτική, καλόπιστη βέβαια.

Οι συγχωριανοί μας που είναι διασκορπισμένοι... θέλουν –φαντάζομαι– να μαθαίνουν και τα νέα του χωριού μας, θέλουν να ξέρουν υπεύθυνα το τι γίνεται στο χωριό (έργα, προγράμματα)... θέλουν ακόμη και την κοινωνική ζωή κι ως την ονομάζουν μερικοί «κουτσομπολιό»... Όλα αυτά κι άλλα παρόμοια για να μη χάνουν και την επικαιρότητά τους πρέπει να μπαίνουν σε μηνιαία εφημερίδα την οποία δεν δεχθήκατε και επιτρέψτε μου να πω: κακώς. Έχω τη γνώμη ότι πρέπει το Δ.Σ. του Συλλόγου να επανεξετάσει το θέμα έκδοσης μηνιαίας εφημερίδας... Τέλος θέλω να επισημάνω και κάτι σχετικό με τον τίτλο του περιοδικού και την προέλευση κατά συνέπεια της παλιάς ονομασίας του χωριού μας. Η γνώμη ότι το όνομα Χώσεψη προέρχεται από το χάος και όψη ή χάος εν όψη, άποψη του Ν. Τόσκα (σχετικό βιβλίο του) δεν έχει πλήρη στηρίγματα. Το ορθότερο είναι κατά την άποψή μου «χωσιά με όψη». Αυτό υποστηρίζει και ο συγγραφέας Λάμπρος Κασελούρης...

Αυτές οι σκέψεις πιστεύω να δώσουν αφορμή για να ακουστούν κι άλλες απόψεις πάνω στην ονομασία του χωριού μας. Εξάλλου μέσα από πολλές απόψεις θα φανεί η επικρατέστερη.

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία
Γιώργος Κατσάνος, Δάσκαλος

Είναι αυτονόητο ότι τετρασέλιδες πυκνογραμμένες επιστολές-κείμενα, όπως του αγαπητού Γ. Κατσάνου είναι πρακτικά αδύνατο να δημοσιευτούν αυτοτελείς. Θερμή παράκληση προς τους αναγνώστες να περιορίζουν την έκταση των επιστολών τους σε λογικά μεγέθη.

Τα ζητήματα που βάζει ο Γ.Κ. έχουν απασχολήσει τη Συντακτική Επιτροπή και το Δ.Σ. του Συλλόγου ενδελεχώς και οι απαντήσεις τους έχουν καταγραφεί στα προηγούμενα τεύχη. Ο αγαπητός συγχωριανός μας μπορεί ν' αναζητήσει τις σχετικές τοποθετήσεις μας στα προλογικά σημειώματα του δεύτερου και τρίτου τεύχους.

Η επιστολή όμως του Γ.Κ. αποτελεί μια καλή ευκαιρία να προχωρήσουμε στην υλοποίηση της δηλωμένης δέσμευσης του περιοδικού να ασχοληθεί διεξοδικά με την έρευνα της προέλευσης της ονομασίας του χωριού.

Έτσι λοιπόν η βοήθεια όσων έχουν τη διάθεσή και τα στοιχεία για τη διεξοδικότερη έρευνα και την αριότερη παρουσίαση του όντως σοβαρού και πάντα επίκαιρου αυτού ζητήματος είναι όχι απλά ευπρόσδεκτη αλλά επιβεβλημένη.

Συντακτική Επιτροπή